

לקוטי תורה • פרשת ראה • מאמר 4

כי תשמע בקול ה' אלקיך לשמור את כל...

כשתשמע בקול הוי' אלקיך

היראה שבאה מהתבוננות בבריאה היא רק המפתח החיצוני; התורה היא המפתח הפנימי, שבאמצעותו מתגלה בנפש עצמותו ממש של ה' — ה"אנכי" המצווה "היום". האור הזה מתקיים רק בכלים של המצוות שנעשות בעולם הזה, ותכליתו ביטול שבו העליון והתחתון שווים: שתי "עיניו" של ה' נעשות לאחת.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/4

הנקודה

היראה שבאה מהתבוננות בבריאה היא רק המפתח החיצוני; התורה היא המפתח הפנימי, שבאמצעותו מתגלה בנפש עצמותו ממש של ה' – ה"אנכי" המצווה "היום". האור הזה מתקיים רק בכלים של המצוות שנעשות בעולם הזה, ותכליתו ביטול שבו העליון והתחתון שווים: שתי "עיניו" של ה' נעשות לאחת.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מבאר את הפסוק "והיה אם שמוע תשמע בקול הוי' אלקיך לשמור את כל מצותיו... לעשות הישר כעיניו", לצד קושיה: לה' יש "עיני" אחת אל יראיו, אך "שתי עיניים" אל הצדיקים. התורה והיראה הן המפתחות הפנימיים והחיצוניים שבמשל הגמרא. התבוננות בכך שה' מחיה את העולמות ואת המלאכים מעוררת יראה, אך היא מגיעה רק עד זיוו, האור שהנשמות נהנות ממנו בעולם הבא. התורה, שמו של ה', "קוראת" לעצמותו ממש: לשמוע "בקול" פירושו להגיע לפנימיותו, לאור אין סוף, שלפניו כל העולמות אינם תופסים מקום. יש סדר: תחילה החצר החיצונה ואחר כך הפנימית – פסוקי דזמרה, קריאת שמע, ואז תפילת העמידה; והתורה משמרת במשך היום את הביטול שבתפילה. אור התורה זקוק למצוות כנר שלו: הצדקה, שהיא כללות המצוות, עושה את הלב לדירה, ובמצוות שנעשות "היום" מתגלה עצמותו של ה', יותר מאשר בעולם הבא. לבסוף, שתי העיניים הן היחוד העליון והיחוד התחתון, שפנימיות התורה משווה ביניהם, "ישר".

מבנה

1	הפסוק, שתי העיניים ושני המפתחות	2-11
	התורה היא המפתח הפנימי והיראה היא המפתח החיצוני. המצוות ממשיכות את הזיו שממנו נהנים בגן עדן, ובעולם הזה, שבו הגוף מסתיר אותו, על האדם לגלות אותו באמצעות התבוננות בכך שה' מחיה את העולמות ואת המלאכים.	
2	יראה והמפתח הפנימי	31
	היראה שנוולדת מהתבוננות בבריאה נוגעת רק בזיוו של ה'. המפתח הפנימי מגלה את אור אין סוף עצמו, שלפניו העולם הזה והעולם הבא אינם תופסים מקום באמת, והוא לבדו נמצא עכשיו כפי שהיה לפני הבריאה.	
3	התורה קוראת לה' עצמו	6-41
	אהבה היא הרצון שה' יתגלה לנפש. הדבר נעשה באמצעות התורה, שהיא "קולו" ושמו; מכיוון שהיא חכמתו ורצונו, היא קוראת וממשיכה את עצמותו ממש: הוא קרוב לכל קוראיו.	
4	בקול וסדר התפילה	8-71
	"בקול" פירושו בפנימיות הקול. החצר החיצונה היא פסוקי דזמרה, החצר הפנימית היא קריאת שמע, ובית המלך הוא תפילת העמידה; התורה, שלמעלה מהזמן, משמרת בלב במשך כל היום את הביטול שבתפילה.	
5	המצוות כנר לאור התורה	12-91
	אור אין סוף שורה בלב שטוהר על ידי המצוות. התורה לבדה היא אור בלי כלי; המצוות, שכללותן צדקה וגמילות חסדים, הן הנר שלו, וה' רצה שעצמותו תתגלה במצוות שנעשות "היום", ואילו העולם הבא אינו אלא זיו.	

זיוו של העולם הבא יורד דרך מדרגות רבות, וכל נשמה צריכה להיות מותאמת למידה שלה; בעולם הזה מתגלה העצמות, שלפניה קטן וגדול שווים.

תכלית התורה והמצוות היא ביטול. ה' מביט מלמעלה למטה — היחוד העליון — או מלמטה למעלה — היחוד התחתון; יראיו מקבלים עין אחת, ואילו אצל הצדיקים שתייהן שוות, והיחוד העליון שורה בתוך היחוד התחתון.

ב"מודים" אנו מכירים בכך שהכול כלא לפני ה'; פנימיות התורה, שבה העליון והתחתון שווים, מגלה זאת למטה כפי שהוא למעלה. זהו "לעשות הישר": להשוות בין שתי העיניים.

המפתחות הפנימיים והחיצוניים מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות

משל הגמרא על גזבר: התורה היא המפתח לדלתות הפנימיות, ויראת שמים היא המפתח לדלת החיצונה. היראה צריכה לבוא תחילה, כי בלעדיה אין דרך להיכנס.

זיו והארה זיו והארה

הבלחה בלבד מאורו של ה', שמחיה את העולמות ושהנשמות נהנות ממנו בעולם הבא; אין לה ערך לעומת עצמותו.

"אנכיי" עצמו אנכי ממש

עצמותו ממש של ה', להבדיל מ"שמו" או מזיוו. היא מתגלה באמצעות התורה, ונאחזת במצוות שמקיימים "היום", בעולם הזה.

בקול ולא לקול בקול ולא לקול

לשמוע "לקול" פירושו לתפוס את ההמשכה החיצונית מהעולם לגילוי; לשמוע "בקול" פירושו להגיע למה שבתוכו, לאור אין סוף עצמו.

המצווה כנר נר לאור התורה

כשם שלהבת זקוקה לשמן, לפתילה ולנר, האור שמתגלה באמצעות התורה זקוק למצוות שמקיימים בפועל כדי להחזיקו ולמנוע ממנו להסתלק למקורו.

צדקה — כללות המצוות צדקה כללות המצוות

כל מצווה, כמו צדקה, ממשיכה חיות למטה, ולכן הצדקה נקראת בפשטות "המצווה" ומייצגת את כולן; באמצעותה נעשה האדם דירה לאור אין סוף.

היחוד העליון והיחוד התחתון יחודא עילאה ויחודא תתאה

היחוד העליון, מלמעלה למטה, רואה שהכול כלא לפני ה' — שם הוי'; היחוד התחתון, מלמטה למעלה, רואה את העולם כ"יש" המתבטל לפניו — שם אלקים. הן שתי "עיניו" של ה'.

הפסוק, שתי העיניים ושני המפתחות

1 כי תשמע¹ בקול² ה' אלקיך לשמור את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום^{3,4} לעות הישר בעיני ה' אלקיך.

"כאשר תשמע בקול הו' אלקיך, לשמור את כל מצותיו אשר אנכי מצווה אותך היום, לעשות את הישר בעיני הו' אלקיך".

המאמר פותח בפסוק שלו, דברים י"ג:ט, מפרשת ראה. כל אחד מביטויי הפסוק יוסבר בתורו: השמיעה "בקול" היא התורה, שמירת "כל מצותיו" היא שמירת אור התורה, ו"לעשות את הישר" הוא היעד שאליו מכוון המאמר כולו.

הנה כתיב עין ה' אל יראיו⁵ וכתיב עיני ה' אל צדיקים⁶. והענין יובן כי הנה התורה נקראת מפתחות הפנימיות והיראה נקרא מפתחות החיצוניות.

הנה כתוב: "עין הו' אל יראיו", וכתוב: "עיני הו' אל צדיקים". העניין יובן [כך]: התורה נקראת "מפתחות הפנימיות", והיראה נקראת "מפתחות החיצוניות".

שני פסוקים בתהלים מתארים באופנים שונים את השגחת ה': "עין אחת על יראיו (תהלים ל"ג:יח), ושתי "עיניים" על הצדיקים (תהלים ל"ד:טז); ההבדל מוסבר לקראת סוף המאמר. נקודת המוצא היא דימוי מן התלמוד: התורה היא המפתח לדלתות הפנימיות, ויראת ה' היא המפתח לדלתות החיצוניות.

2 ואמרו כל מי שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לידו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות⁷ לא מסרו לידו⁸ כו'.

ואמרו [חז"ל]: מי שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לידו את המפתחות הפנימיים, אך את המפתחות החיצוניים לא מסרו לידו וכו'.

הגמרא (שבת לא, א-ב) משווה את מי שיש בו תורה אך אין בו יראת שמים לגזבר שנמסרו לו המפתחות של הדלתות הפנימיות באוצר, אך לא נמסר לו המפתח של הדלת החיצונית: אין לו דרך להיכנס. התורה היא המפתח הפנימי; היראה היא המפתח החיצוני, שצריך לפתוח תחילה.

וביאור ענין זה הנה נודע ענין המצות דרמ"ח פיקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא^{9,10}. שכמו שהאברים ממשיכים החיות של הנפש.

ביאור העניין: ידוע לגבי המצוות ש"רמ"ח פיקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא" — רמ"ח המצוות הן רמ"ח איברי המלך. כשם שהאיברים ממשיכים את חיות הנפש,

כדי לבאר זאת, אדמו"ר הזקן מזכיר את דברי חז"ל שלפיהם רמ"ח מצוות עשה הן "רמ"ח איברי המלך". כשם שאיברי הגוף הם הערוצים שדרכם חיות הנפש זורמת, כך כל מצווה היא ערוץ לאורו של ה'.

כך המצות ממשיכים חיי עולם הבא לצדיקים שיושבין ונהנין מזיו השכינה שהנאתם ותענוגם על ה' אור א"ס ב"ה שאין לו סוף כו'¹¹

כך המצוות ממשיכות את חיי העולם הבא לצדיקים, היושבים ונהנים מזיו השכינה. הנאתם ותענוגם הם בה', אור אין סוף ברוך הוא, שאין לו סוף וכו',

בדומה לכך, המצוות ממשיכות את חיי העולם הבא, שהגמרא (ברכות יז, א) מתארת כישיבת הצדיקים והנאתם מזיו השכינה. השאלה היא מהי באמת אותה הנאה, שהרי ה' איך-סופי.

ואין ערוך אליו ית' כלל אין זה אלא זיו והארה בעלמא להיות גילוי השגה בנשמות שהן בחי' נברא ומחודש יש מאין.

ואין ערוך אליו יתברך כלל; אין זה אלא זיו והארה בלבד, כדי שתתגלה השגה בנשמות, שהן בחינת נברא ומחודש, יש מאין.

מאחר שה' איך-סופי ואינו נתון להשוואה, מה שהנשמות נהנות ממנו בעולם הבא אינו הוא עצמו, אלא זיו בלבד, נצנוץ מאורו. זיו זה מתאים לנשמות, שהן נבראים שנוצרו מחדש, יש מאין, ולכן הן יכולות להשיגו.

והגרם להמשכה זו הם המצוות שהם הממשיכות הזיו הזה בגן עדן וזיו זה הוא זיו המצוות עצמן¹² וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ש"כר מצוה מצוה^{13, 14, 15} (וכמ"ש הענין בס"ש"ב [בספר של בינונים] פלי"ט)¹⁶

והגרם להמשכה זו הן המצוות: הן ממשיכות זיו זה בגן עדן, וזיו זה הוא זיו המצוות עצמן, וכמאמר חז"ל: "ש"כר מצווה — מצווה" (כמבואר ענין זה בספר של בינונים [תניא], פרק ל"ט).

המצוות הן שממשיכות את הזיו הזה לגן עדן, והזיו הוא למעשה אור המצוות עצמן. כך מפרש אדמו"ר הזקן את דברי המשנה "ש"כר מצווה — מצווה" (אבות ד, ב), כפי שהוא מבאר בתניא, פרק ל"ט.

וע"ז נאמר ויניחם בגן עדן לעבדה ולשמרה לעבדה במצות עשה¹⁷ כו' שע"י המצוות עשה הוא עובד את הגי"ע [הגן עדן] שממשיך בו את הזיו.

ועל כך נאמר: "ויניחם בגן עדן לעבדה ולשמרה"; "לעבדה" — במצוות עשה וכו', שכן באמצעות מצוות עשה אדם עובד את גן עדן, כשהוא ממשיך לתוכו את הזיו.

הפסוק על אדם בגן עדן (בראשית ב, טו) אומר את אותו הדבר. הוזהר מפרש "לעבדה" — במצוות עשה, ו"לשמרה" — במצוות לא תעשה; בקיום מצוות עשה אדם "עובד" את גן עדן וממשיך לתוכו את הזיו.

והנה לפי שיפה שעה אחת בתשובה¹⁸ ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עוה"ב [עולם הבא]¹⁹ אי לזאת מכ"ש [מכל שכן] וק"ו [וקל וחומר]

והנה, מאחר ש"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", לכן, על אחת כמה וכמה, וקל וחומר,

המשנה (אבות ד, יז) אומרת ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא. אם העולם הבא מקבל את זיו המצוות, על אחת כמה וכמה שיש להמשיך אותו לעולם הזה.

שצריך להמשיך המשכת הזיו לעבודתו ית' בעוה"ז ומה גם שעוה"ז²⁰ הוא דומה לפרוודור בפני עוה"ב [עולם הבא] שדומה לטרקלין והתקן עצמך בפרוודור^{21,22} כו'.

שצריך להמשיך את הזיו לעבודתו יתברך בעולם הזה. ועוד, שהרי העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא, שדומה לטרקלין, ו"התקן עצמך בפרוודור" וכו'.

לכן על האדם להמשיך את הזיו לעבודתו את ה' כאן ועכשיו. גם המשל שבמשנה (אבות ד, טז) מלמד זאת: העולם הזה הוא הפרוודור שבו מתכוננים לטרקלין של העולם הבא.

אלא שבעוה"ז אינו בבחי' נהנה מהשגה ותענוג נפלא כבעולם הבא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא²³ רק בבחי' באמונתו יחיה²⁴ יחיה ממש כמ"ש במ"א (ע"פ וידעת היום²⁵ כו').

אלא שבעולם הזה אין זו בחינה של הנאה מהשגה ומתענוג נפלא, כפי שיש בעולם הבא, שכן "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא"; אלא זו בחינה של "באמונתו יחיה" — יחיה ממש, כפי שמבואר במקום אחר (על הפסוק "וידעת היום" וכו').

יש כאן הבדל: בעולם הזה אור המצוות אינו מורגש כהשגה וכענוג, שהרי "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (קידושין לט, ב). הוא מתקיים מכוח האמונה, כמו שנאמר: "צדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב, ד), ואמונה זו היא ממש חיי הנשמה. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על הפסוק "וידעת היום".

והנה העוה"ב [העולם הבא] שהוא משכן הנשמות בלא גופין מתגלה בחי' הזיו מן המצוות בבחי' גילוי. אבל בעוה"ז שהנשמה מתלבשת בגוף צריך לשית עצות בנפשו להיות המשכה זו בגילוי הנפש והנה, בעולם הבא, שהוא משכן הנשמות ללא גופים, זיו המצוות מתגלה בגלוי. אבל בעולם הזה, שבו הנשמה מתלבשת בגוף, צריך "לשית עצות בנפשו", כדי שהמשכה זו תתגלה בנפש.

בעולם הבא, שבו הנשמות אינן בגופים, זיו המצוות מתגלה בגלוי. בעולם הזה הגוף מסתיר אותו, ולכן על האדם "לשית עצות בנפשו" — ביטוי מתהילים יג, ג — ולעבוד במכוון כדי שאור זה יורגש בתוכו.

והיינו ע"י שיתבונן איך שהוא ית' ממלא כל עלמין אתה עשית את השמים²⁶ ושמי השמים כו'

כלומר, על ידי שיתבונן כיצד הוא יתברך ממלא כל עלמין: "אתה עשית את השמים ושמי השמים" וכו';

הדרך לכך היא התבוננות: כיצד ה' ממלא את כל העולמות ומחיה אותם. בנחמיה ט, ו נאמר: "אתה עשית את השמים, שמי השמים" ואת כל צבאם.

יוצר משרתים ואשר משרתיו²⁷ כולם עומדים ביראה ומשמיעים בקול כו' והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול כו'.^{28, 29, 30}

"יוצר משרתים, ואשר משרתיו כולם עומדים ביראה ומשמיעים בקול" וכו'; "והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול" וכו'.

האדם מתבונן גם במלאכים, על פי מילות ברכת יוצר שלפני קריאת שמע: כל מלאכי השרת של ה' עומדים ביראה ומשמיעים את שבחו, והאופנים וחיות הקדש מתרוממים ברעש גדול. הידיעה שאפילו הם עומדים ביראה מעוררת גם את האדם ליראה, כפי שייאמר בפסקה הבאה.

קטע 2 • 31

יראה והמפתח הפנימי

3 ומזה תפול על האדם ג"כ אימה ויראה והיא בחי' מפתחות החיצוניות שיראה זו לקוחה מבחינת חיצוניות היא בחינת זיו והארה בעלמא להיות התהוות העולמות וכל צבא מעלה שבהם וע"י נמשכה בחינת היראה וכמ"ש

מכאן תיפול גם על האדם אימה ויראה. זוהי בחינת המפתחות החיצוניים, שכן יראה זו נובעת מבחינת החיצוניות, שהיא הארה וזיו בלבד, שמכוחם מתהווים העולמות וכל צבא מעלה שבהם; ועל ידה נמשכת בחינת היראה, כמו שכתוב,

ההתבוננות בכך שה' מחיה את העולמות ואת צבאותיהם מעוררת באדם אימה ויראה. יראה זו היא "המפתח החיצוני", משום שהיא נובעת מהתבוננות בחיצוניות בלבד — בזיו ובהארה שמכוחם מתהווים העולמות והמלאכים.

כי אראה שמ"ך³¹ מעשה אצבעותיך כו' שאו מרום עיניכם³² וראו מי ברא אלה כו' ברוך שאמר והיה העולם שמה שברוך נלקח ממה שאמר והיה העולם שאין זה

"כי אראה שמ"ך, מעשה אצבעותיך" וכו'; "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" וכו'; "ברוך שאמר והיה העולם": כלומר, "ברוך" נמשך מ"שאמר והיה העולם", שהרי אין זה

פסוקים אלה מעוררים יראה מתוך התבוננות בבריאה: "כי אראה שמ"ך, מעשה אצבעותיך" (תהלים ח, ד) ו"שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיהו מ, כו). כך גם כתפילת שחרית משבחים את ה' במילים "ברוך שאמר והיה העולם": השבח "ברוך" נמשך מבריאת העולם, שאינה אלא הארה.

אלא זיו³³ כוי ועמש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] ע"פ אחרי ה' אלקיכם תלכו. אבל העיקר הוא מפתחות הפנימיות בחיי מפתח לפתוח בגילוי בחיי פנימיות.

אלא זיו וכו'. ועיינו במה שנכתב לעיל על הפסוק "אחרי הוי' אלקיכם תלכו". אבל העיקר הוא המפתחות הפנימיים — בחינת מפתח לפתוח ולגלות את בחינת הפנימיות.

רבנו הזקן מפנה למאמר הקודם בפרשה זו על הפסוק "אחרי הוי' אלקיכם תלכו" (דברים יג, ה). אולם העיקר הוא המפתח הפנימי, הפותח ומגלה את פנימיותו של ה'.

דהיינו גילוי אור אי"ס ב"ה ממש שאינו בגדר עלמין כלל וכמ"ש אתה הוא³⁴ ה' לבדך ממש כלומר, גילוי אור אין סוף ברוך הוא עצמו, שאינו בגדר עולמות כלל, כמו שכתוב: "אתה הוא הוי' לבדך" — לבדך ממש,

הפנימיות היא אור אין סוף עצמו, שאינו שייך כלל לגדר העולמות. בנחמיה ט, ו נאמר "אתה הוא הוי' לבדך", ורבנו הזקן מדגיש: לבדך ממש, גם עכשיו.

כמו קודם שנברא העולם שהיה הוא לבדו ית' ואני ה' לא שנית³⁵ וגוי' והיינו משום דכולא קמיה כלא³⁶ וכאין ממש חשיבא.

כמו קודם שנברא העולם, כשהוא יתברך היה לבדו; וכן "אני הוי' לא שנית" וגוי'. והיינו משום ש"כולא קמיה כלא וכאין ממש חשיבא".

ה' לבדו גם עכשיו, כפי שהיה קודם שנברא העולם, וכפי שנאמר: "אני הוי' לא שנית" (מלאכי ג, ו). הסיבה לכך היא, כפי שנאמר בזהר, שכל המציאות לפניו נחשבת כאין.

כי הנה כתיב כי ביה ה' צור עולמים ביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא]³⁷ ובה' נברא העוה"ז שהן

שהרי כתוב: "כי ביה ה' צור עולמים" — ביו"ד נברא העולם הבא ובה"א נברא העולם הזה. והם

חז"ל (מנחות כט ע"ב) דורשים את "ביה" שבישעיהו כו, ד כשתי האותיות של השם י"ה, שבהן נבראו שני העולמות: העולם הבא ביו"ד, והעולם הזה בה"א.

כמו אותיות היו"ד והה"א במחשבתו של אדם שבטילות לגבי כללות מחשבתו ושכלו ומכ"ש [ומכל שכן] לגבי מהותו ועצמותו כן ויותר מכן בטילות כל בחיי העוה"ז והעוה"ב [העולם הבא] לגבי אור אי"ס ב"ה בעצמו ובכבודו ואין עולות בשם עולמות כלל

כמו אותיות היו"ד והה"א שבמחשבתו של אדם, שבטילות ביחס לכללות מחשבתו ושכלו, וכל שכן ביחס למהותו ועצמותו; כך, ואף יותר מכך, בטילות כל בחינות העולם הזה והעולם הבא ביחס לאור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו, ואינן נחשבות לעולמות כלל,

שתי אותיות במחשבתו של אדם אינן נחשבות לעומת מחשבתו ושכלו בכללותם, ובוודאי שהן בטילות לעומת עצמותו. על אחת כמה וכמה שהעולם הזה והעולם הבא בטלים ביחס לאור אין סוף; הם אפילו אינם ראויים להיקרא "עולמות".

שהם כאין ואפס ממש והיה כלא היה רק לשכך את האזן ע"ד משל גשמי איתא בכתבי האריז"ל [האר"י זכרונו לברכה] שהוא כדמיון טפה אחת בים אוקיינוס כו' ולכן גם עתה הוא לבדו יתברך.^{38,39}

שהרי הם כאין וכאפס ממש, וכאילו לא היו מעולם. אלא, כדי להשקיט את האזן, בדרך משל גשמי, נאמר בכתבי האריז"ל שהם כדוגמת טיפה אחת בתוך ים האוקיינוס וכו'. ולכן גם עכשיו הוא יתברך לבדו.

העולמות בטלים לחלוטין, כאילו לא היו. כדי לתת לאזן משל שהיא יכולה לתפוס, כתבי האריז"ל מדמים אותם לטיפה אחת בים; ולכן גם עכשיו ה' לבדו, כפי שהיה קודם הבריאה.

קטע 3 • 41-6

התורה קוראת לה' עצמו

4 ואותו אנו מבקשים שיהיה בגילוי הנפש וכמ"ש ואהבת את⁴⁰ הוי' אלהיך. פי' ואהבת מלשון אבה שהוא לשון חפץ ורצון שיהיה רצון הנפש שיהיה הוי' אלהיך בגילוי לנוכח.

ואותו אנו מבקשים שיתגלה בנפש, ככתוב: "ואהבת את הוי' אלקיך". כלומר, "ואהבת" הוא מלשון "אבה", שמשמעותו חפץ ורצון: שרצון הנפש יהיה שהוי' אלקיך יתגלה ויהיה נוכח [לפניך].

זהו ה' עצמו, אור אין סוף, שאנו מבקשים שיתגלה בנפש. אדמו"ר הזקן קורא את "ואהבת" (דברים ו, ה) כקשור ל"אבה", כלומר לרצות: המצווה היא לרצות שהוי' יתגלה כ"אלקיך", ויהיה נוכח לפניך.

וכמ"ש בזוהר ע"פ ויקחו לי⁴¹ תרומה^{42,43,44} כי לי פי' אותי כו' דהיינו שיהיה גילוי אור א"ס ב"ה ממש על נפשו להיות ביטול הנפש אליו ית' בכל לבבך וגו'

וכך כתוב בזוהר על הפסוק "ויקחו לי תרומה": "לי" פירושו "אותי" וכו'. כלומר, שאור אין סוף עצמו, ברוך הוא, יתגלה על נפשו של האדם, עד שהנפש תהיה בביטול אליו ית', "בכל לבבך" וכו'.

על הפסוק "ויקחו לי תרומה" (שמות כה, ב), דורשים ש"לי" פירושו "אותי": ה' נותן את עצמו. לכן התכלית היא שאור אין סוף עצמו יתגלה על הנפש, עד שהנפש תתבטל לפניו ותאהב אותו "בכל לבבך".

(ועמ"ש בביאור ע"פ⁴⁵ וארשתישך לי) והיינו ע"י התורה והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום⁴⁶ אנכי ממש ולא בחי' שם בלבד שהוא בחי' זיו והארה

(וראה מה שכתוב בביאור על הפסוק "וארשתישך לי"). והיינו באמצעות התורה: "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום" — "אנכי" ממש, ולא בחינת שם בלבד, שהיא בחינת זיו והארה.

לאחר ההפניה לביאורו על הפסוק "וארשתישך לי" (הושע ב, כא), אומר אדמו"ר הזקן שגילוי זה בא באמצעות התורה. בפסוק "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום" (דברים ו, ו), ה"אנכי" הוא ה' עצמו, ולא רק שמו, שהוא הארה בלבד.

אלא עצמותו ומהותו כביכול מתגלה ע"י התורה כי התורה נקראת קול הקל קול יעקב⁴⁷ כמו שהקול הוא ממשך מהלב אל הדיבור והוא המחבר רוחניות עם גשמיות.

אלא עצמותו ומהותו, כביכול, מתגלה באמצעות התורה. שכן התורה נקראת "קול", ככתוב: "הקול קול יעקב". כשם שהקול מעביר את מה שבלב אל הדיבור, וכך מחבר בין רוחניות לגשמיות,

באמצעות התורה מתגלה עצמותו ומהותו של ה', "כביכול". התורה נקראת "קול", כמו בפסוק "הקול קול יעקב" (בראשית כז, כב); קולו של האדם מעביר את מה שבלבו אל הדיבור, ומחבר כך בין הרוחני לגשמי.

כך התורה היא המשכת גילוי בחי פנימיות שהוא אור א"ס ב"ה ממש להתלבש בגשמיות התורה ומצותיה הכתובים בה.

כך התורה היא המשכה של גילוי הבחינה הפנימית, שהיא אור אין סוף עצמו, ברוך הוא, להתלבש בגשמיות התורה ובמצוות הכתובות בה.

כך גם התורה ממשיכה את הבחינה הפנימית, את אור אין סוף עצמו, להתלבש בגשמיות: במילות התורה ובמצוות הכתובות בה.

5 ולכן נק' קורא בתורה^{48, 49} כאדם הקורא את חבירו שיבא אצלו כי כל התורה שמותיו של הקב"ה.⁵⁰

לכן נקראת התורה "קריאה", כמו אדם שקורא לחברו שיבוא אליו; שהרי כל התורה היא שמותיו של הקב"ה.

מכיוון שהתורה ממשיכה את ה' עצמו, לימוד התורה נקרא "קריאה" בתורה — אותה מילה שמשמעותה גם לקרוא למישהו: כמו אדם שקורא לחברו שיבוא אליו. שהרי כל התורה מורכבת משמותיו של ה'.

פ"י כמו שע"י שם האדם קורין עצמותו ומהותו. כך ע"י התורה קוראין וממשיכין עצמות אור א"ס ב"ה כלומר, כשם שבאמצעות שמו של אדם קוראים לעצמותו ולמהותו, כך באמצעות התורה קוראים וממשיכים את עצמות אור אין סוף, ברוך הוא,

שמו של אדם קורא לו, לעצמותו ממש, להיענות. באותו אופן, התורה, שהיא שמו של ה', קוראת וממשיכה את עצמות אור אין סוף.

כי היא שמו ית' שהיא חכמתו ורצונו ית' שאינו מוכן ומושג בשכל אנושי שעל פי

מפני שהיא שמו ית', כלומר חכמתו ורצונו ית', שאינם מובנים ואינם נתפסים בשכל אנושי; שהרי לפי

התורה היא שמו של ה', משום שהיא חכמתו ורצונו, שאינם מובנים ואינם נתפסים בשכל אנושי.

שכל אנושי לא היה הדין נותן כך כמ"ש בתורה אלא שכך עלה ברצונו ית' וכך חייבה חכמתו ית' שהוא למעלה משכל והשגת הנבראים.

השכל האנושי, לא היה מתחייב שהדין יהיה כפי שכתוב בתורה; אלא שכך עלה ברצונו ית', וכך חייבה חכמתו ית', שהיא למעלה משכלם ומהשגתם של הנבראים.

השכל האנושי לא היה מגיע לדין כפי שהוא כתוב בתורה. כך הוא משום שה' רצה בכך, וחכמתו חייבה זאת — חכמה שהיא למעלה מכל יכולת ההבנה של הנבראים.

6 ולכך נקראת בבחי' שמו שבה ועל ידה יקראוהו להמשיך גילוי אור אי"ס ב"ה ממש פותח את ידך⁵¹ ומשביע לכל חי רצון שנמשך רצון

לכן היא נקראת בחינת "שמו", שכן באמצעותה ועל ידה "יקראוהו" — כדי להמשיך את גילוי אור אין סוף ברוך הוא עצמו. "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון": נמשך הרצון

מכיוון שהתורה קוראת לה' עצמו, היא נקראת "שמו". אדמו"ר הזקן דורש את הפסוק בתהילים קמ"ה, ט"ז: "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", ואומר שהרצון העליון עצמו נמשך לכל נברא.

העליון לכל חי ורחמיו על כל מעשיו⁵² ארך אפים וגדל חסד⁵³ להיות קרוב לכל קוראיו⁵⁴ ולכל אשר יקראוהו דייקא אותו בעצמו ולא בחי' שם כו':

העליון לכל חי; "ורחמיו על כל מעשיו", "ארך אפים וגדל חסד", כדי להיות "קרוב לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו" — דווקא אותו עצמו, ולא בחינת שם וכו'.

באותו מזמור נאמר שרחמי ה' על כל מעשיו, שהוא ארך אפים ורב חסד, ושהוא "קרוב לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו" (תהילים קמ"ה, י"ח). אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "יקראוהו": מי שקורא באמצעות התורה מגיע לה' עצמו, ולא רק לשמו.

קטע 4 • ו' 8-7

בקול וסדר התפילה

7 ב וזהו כי תשמע בקול⁵⁵ ה' אלהיך דכתיב בקול ולא לקול וכמ"ש ויאמר אם שמוע תשמע לקול⁵⁶ ה' אלהיך כו'

2. וזהו [פירוש] "כאשר תשמע בקול ה' אלקיך": שהרי נאמר "בקול" ולא "לקול", כמו שכתוב "ויאמר: אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך" וכו'.

המאמר חוזר לפסוק שלו. בדברים יג, יט נאמר "בקול", ואילו בשמות טו, כו נאמר "לקול"; אדמו"ר הזקן לומד מן ההבדל בין הלשונות.

קול היינו המשכה מהעלם אל הגילוי ולקול פ"י השמיעה וההבנה להמשכה זו והיינו לבחינת ההמשכה עצמה שהיא בחינת חיצוניות.

"קול" הוא המשכה מן העלם אל הגילוי; ו"לקול" פירושו שמיעה והבנה המופנות אל ההמשכה הזאת, כלומר אל ההמשכה עצמה, שהיא בחינת חיצוניות.

קול מוציא אל הגלוי את מה שהיה נסתר בתוך האדם. להקשיב "לקול" פירושו לשמוע ולהבין את התנועה החיצונית הזאת עצמה, שהיא רק בחינת חיצוניות.

אבל בקול⁵⁷ היינו בפנימית הקול כי תשמע שתהיה השמיעה בבחי' פנימית ההמשכה מה שנמשך מההעלם

אבל "בקול" פירושו בפנימיות הקול: "כי תשמע" — שהשמיעה תהיה בבחינת פנימיות ההמשכה, במה שנמשך מן ההעלם,

להקשיב "בקול" פירושו לשמוע את מה שנמצא בתוך הקול: את מה שהקול מוציא מן ההעלם.

דהיינו בחינת אור א"ס ב"ה שיומשך גילוי זה על נפשו להיות בבחינת ביטול וזהו שאמרו רז"ל [רבנותיו זכרונם לברכה] ברכות ר"פ

כלומר, בחינת אור אין סוף ברוך הוא: שהגילוי הזה יומשך על נפשו, והיא תהיה בבחינת ביטול. וזהו שאמרו חז"ל במדרש רבה, בתחילת פרשת

מה שנמצא בתוך הקול הוא אור אין סוף עצמו, והמטרה היא שגילוי יחול על הנפש ויביא אותה לביטול. אדמו"ר הזקן מביא לכך סיוע ממדרש רבה על פרשת כי תבוא.

כי תבא ע"פ אשרי אדם⁵⁸ שומע לי⁵⁹ אשרי לאדם בשעה ששמועותיו לי⁶⁰ כיו (ועיין בזהר בהעלותך)⁶¹ כי תבוא, על הפסוק "אשרי אדם שומע ליי": "אשרי לאדם בשעה ששמועותיו ליי" וכו'. (ועיין בזהר, פרשת בהעלותך.)

המדרש דורש את הפסוק "אשרי אדם שומע ליי" (משלי ח, לד) כך: "אשרי לאדם בשעה ששמועותיו ליי" — השמיעה שלו מגיעה לה' עצמו. לאחר מכן מפנה הטקסט לזהר בפרשת בהעלותך.

(דף קנ"ב ע"א) נשמתא דאמרן דא תפארת ישראל דאיהי אורייתא ממש ונודע דתפארת נקרא קול הקל קול יעקב⁶² כו'.

(דף קנ"ב ע"א): "הנשמה שעליה דיברנו — זו תפארת ישראל, שהיא התורה ממש". וידוע שתפארת נקראת "קול", כמו בפסוק "הקול קול יעקב" וכו'.

זהו שם (3:152a) מתאר רבדים בתורה: לבוש, גוף, נשמה ונשמה לנשמה; ה"נשמה" היא תפארת ישראל, שהיא התורה עצמה. תפארת נקראת "קול", כפי שנאמר "הקול קול יעקב".

וא"כ מה שמלוכש בפנימיות הקול זהו משי"ש [מה שכתוב שם] בזהר ונשמתא לנשמתא דא הוא ע"ק [עתיקא קדישא] כו'⁶³ ועמ"ש בד"ה שימני כחותם

ואם כן, מה שמלוכש בפנימיות הקול הוא מה שכתוב שם בזהר: "ונשמה לנשמה" — זהו עתיקא קדישא" וכו'. ועיין במה שכתוב במאמר המתחיל "שימני כחותם",

אם הקול הוא תפארת, הרי שמה שמלוכש בתוך הקול הוא "נשמה לנשמה", שאותו זהר מכנה "עתיקא קדישא" — פנימיות הכתר. אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמרו "שימני כחותם".

כי יש תורה ויש תורה כו' נקרא קורא בתורה כו' ע"ש והוא ענין משי"כ [מה שכתוב] ולכן נקרא קורא בתורה כו' וזהו כי תשמע בקול כו'.

שיש תורה ויש תורה וכו', [וש] נקרא "קורא בתורה" וכו'; עיין שם. וזהו עניין מה שנכתב [לעיל]: ולכן נקרא "קורא בתורה" וכו'. וזהו "כי תשמע בקול" וכו'.

המאמר מבחין בין שתי דרגות בתורה ("יש תורה ויש תורה") ומתאר את הלימוד כ"קריאה", כלומר כהמשכה, כפי שהוסבר בפסקה 5. להקשיב "בקול" פירושו להגיע אל ה' עצמו באמצעות התורה.

אך צריך להיות כסדר המדרגות תחלה מפתחות החיצוניות ואח"כ מפתחות הפנימיות כי הנה יש חצר החיצונה וחצר הפנימית⁶⁴ כמ"ש במגילת אסתר⁶⁵ ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית⁶⁶ והמן בא לחצר בית המלך החיצונה.⁶⁷

אבל הדברים צריכים להיות לפי סדר המדרגות: תחילה המפתחות החיצוניים, ואחר כך המפתחות הפנימיים. שכן יש חצר חיצונית וחצר פנימית, כפי שנאמר במגילת אסתר: "ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית", ואילו "המן בא לחצר בית המלך החיצונה".

אולם יש סדר: תחילה המפתחות החיצוניים, היראה, ורק אחר כך המפתחות הפנימיים. במגילת אסתר מסופר על חצר חיצונית ועל חצר פנימית בבית המלך: אסתר עמדה בחצר הפנימית (אסתר 5:1), והמן בא לחצר החיצונית (אסתר 6:4).

חצר החיצונה הוא בחי' פסוקי דזמרה שהם המדברים בשבח גדולת יוצר הכל והתפשטותו על כל הנבראים ואשר עשה את הנפלאות ואת הגדולות הללו את⁶⁸ ה' מן השמים כו'

החצר החיצונית היא בחינת פסוקי דזמרה, שבהם משבחים את גדולתו של בורא הכול ואת התפשטות כוחו בכל הנבראים, ואת הנפלאות והמעשים הגדולים שעשה: "הללו את הוי' מן השמים" וכו';

החצר החיצונית מקבילה לפסוקי דזמרה, פרקי השבח שבתחילת תפילת שחרית. הם משבחים את גדולתו של ה' כבורא, את האופן שבו כוחו מתפשט בכל הנבראים ואת נפלאותיו, כמו בפסוק "הללו את הוי' מן השמים" (תהלים 148:1).

אתה עשית את השמים⁶⁹ כו' וכן ענין השירה שעל קריעת ים סוף התגלות הנס הנפלא בעולם הזה.⁷⁰

"אתה עשית את השמים" וכו'; וכך גם השירה על קריעת ים סוף, גילוי הנס הנפלא בעולם הזה.

בפסוקי דזמרה נכללים גם "אתה עשית את השמים" (נחמיה 9:6) ושירת הים, החוגגת את הנס הגלוי של קריעת הים בעולם הזה. כל אלה מתבוננים בה' כמחיה את הבריא ופועל בתוכה: החצר החיצונית.

8 וחצר הפנימית הוא קריאת שמע⁷¹ וברכותיה. והמלך יושב⁷² על כסא מלכותו בבית המלכות הוא בחי' תפלת שמונה עשרה שהוא בחי' ביטול כו'

והחצר הפנימית היא קריאת שמע וברכותיה. "והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות" — זו בחינת תפילת שמונה עשרה, שהיא בחינת ביטול וכו'.

החצר הפנימית היא קריאת שמע וברכותיה, שבהן האדם מקבל עליו עול מלכות שמים. "בית המלכות", שבו המלך יושב על כסאו (אסתר ה, א), הוא תפילת שמונה עשרה, תפילת העמידה, שבה האדם עומד בביטול לפני המלך.

ומשם ויושט המלך את שרביט הזהב⁷³ הוא בחינת ומעלת הזהב דהיינו רשפי אש האהבה⁷⁴ כו'

ומשם, "ויושט המלך את שרביט הזהב" — זו בחינת ומעלת הזהב, כלומר "רשפי אש" של אהבה וכו',

מבית המלכות "ויושט המלך את שרביט הזהב" לאסתר (אסתר ה, ב). הזהב מסמל אהבה, "רשפי אש" שבשיר השירים (ח, ו).

שהושיט והמשיך מבחינת בית לבחינת חצר הפנימית דהיינו שיהא גילוי אהבה זו גם בקי"ש [בקריאת

שמע] בקיום ואהבת⁷⁵ כו'.^{76, 77}

שהושיט והמשיך מבחינת "בית" לבחינת "חצר הפנימית"; כלומר, שאהבה זו תתגלה גם בקריאת שמע, בקיום "ואהבת" וכו'.

המלך הושיט את השרביט מן ה"בית" אל ה"חצר הפנימית": האהבה של בחינת תפילת שמונה עשרה נמשכת אל קריאת שמע, כדי שתתגלה כשהאדם מקיים "ואהבת".

וזהו אשרי תבחר ותקרב⁷⁸ ישכון חצריך ב' חצרות חצר החיצונה וחצר הפנימית והדר נשבעה בטוב ביתך בחינת בית בתפלת שמונה עשרה שהוא בחינת ביטול כו'

וזהו "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך": שתי חצרות, החצר החיצונה והחצר הפנימית; ולאחר מכן "והדר נשבעה בטוב ביתך" — בחינת "בית" שבתפילת שמונה עשרה, שהיא בחינת ביטול וכו'.

תהילים סה, ה רומז לאותו סדר: "ישכון חצריך", בלשון רבים, הן החצר החיצונה והחצר הפנימית, ואחר כך "נשבעה בטוב ביתך" — תפילת שמונה עשרה, בחינת ביטול.

(ע' [עיינ] בזהר חיי שרה דף קכ"ט ע"ב מענין ישכון חצריך ועיין מ"ש ע"פ וארשתיך לי⁷⁹ כו' בהפטרה דפרשת במדבר.

(עיינו בזהר, חיי שרה, דף קכ"ט ע"ב, בענין "ישכון חצריך"; וכן עיינו במה שנכתב על הפסוק "וארשתיך לי" וכו', בהפטרה של פרשת במדבר.

אדמו"ר הזקן מפנה לזהר על "ישכון חצריך" (א, קכ"ט ע"ב), וכן לביאורו על "וארשתיך לי" בהפטרה של פרשת במדבר.

גם ע"פ ויקהל משה מעניין שער החצר הפנימית כו' וע"פ ויושט המלך⁸⁰ לאסתר כו' ומעניין שמו"ע [שמונה עשרה] שנק' בית ע"פ השמים כסאי^{81.82} כו' איזה בית כו')
 וכן על הפסוק "ויקהל משה", בעניין שער החצר הפנימית וכו'; ועל הפסוק "וישט המלך לאסתר" וכו'; וכן בעניין שתפילת שמונה עשרה נקראת "בית", על הפסוק "השמים כסאי" וכו', "איזה בית" וכו').

הוא מפנה גם למאמרים על "ויקהל משה", בעניין שער החצר הפנימית; על "וישט המלך לאסתר"; ועל "השמים כסאי... אי זה בית" (ישעיהו סו, א), שבהם תפילת שמונה עשרה נקראת "בית".

והנה המשכת ביטול זה להיות תקועה וקבועה בלב ונפש כל היום שלא יפסיקוהו ולא יטרידוהו מחשבות הזמן הטורדות כו'

והנה, המשכת ביטול זה, כדי שיהיה קבוע ותקוע בלב ובנפש במשך כל היום, והמחשבות על ענייני הזמן, המטרידות וכו', לא יפסיקו אותו ולא יטרידו אותו,

הביטול שמגיעים אליו בתפילה צריך להימשך במשך כל היום ולהיות קבוע בלב, כדי שמחשבות מטרידות מחיי היום-יום לא יקטעו אותו.

היינו ע"י התורה שנאמר ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך כו' וזהו אשר יקראוהו באמת⁸³ ואין אמת⁸⁴

היא באמצעות התורה, שנאמר "ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך" וכו'. וזהו "לכל אשר יקראוהו באמת", ו"אין אמת

הדבר נעשה באמצעות לימוד התורה: "ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך" (דברים ו, ז) — התורה מלווה את האדם לאורך היום. לקרוא לה "באמת" (תהילים קמה, יח) פירושו לקרוא לו באמצעות התורה, שהרי חכמים אומרים: "אין אמת אלא תורה".

אלא תורה^{85.86.87} כו' כי שפת אמת דוקא תכון לעד⁸⁸ כי האהבה המתגלה בתפלה לפי שהיא בזמן לכך חולפת ועוברת אחר התפלה.

אלא תורה" וכו', שהרי דווקא "שפת אמת תיכון לעד". האהבה שמתגלית בתפילה, מכיוון שהיא שייכת לזמן, חולפת ונעלמת לאחר התפילה.

רק "שפת אמת תיכון לעד" (משלי יב, יט). האהבה שמתגלית בתפילה שייכת לזמן מוגדר, ולכן היא חולפת כשהתפילה מסתיימת.

אבל התורה היא למעלה מן הזמן אשר אנכי מצוך אנכי ממש הוא אור א"ס ב"ה הסוכב כל עלמין

אבל התורה היא למעלה מן הזמן: "אשר אנכי מצורך" — "אנכי" ממש, שהוא אור אין סוף ברוך הוא, הסוכב כל עלמין;

התורה היא למעלה מן הזמן, משום שה"אנכי" שב"אשר אנכי מצורך" הוא ה' עצמו, אור אין סוף הסוכב כל עלמין.

ולכך נאמר בה היום כי כל מקום שנאמר היום פי' לעולם ולעולמי עולמים שאין לו ביטול והפסק:⁸⁹

ולכן נאמר בה "היום", כי בכל מקום שנאמר "היום", פירושו לעולם ולעולמי עולמים, בלי ביטול והפסק.

לכן הפסוק אומר "היום": בכל מקום שנאמר "היום", מסביר אדמו"ר הזקן, פירושו לעולם, בלי ביטול והפסק.

קטע 5 • 91-12

המצוות כנר לאור התורה

9 ג אך הנה יסוד התורה הוא מיוסד על מצות עשה ומצות לא תעשה הכתובים בה

3. אולם יסוד התורה בנוי על מצוות עשה ומצוות לא תעשה הכתובות בה.

מתחיל כאן חלק חדש. התורה עצמה בנויה ממצוות עשה וממצוות לא תעשה.

ולכך אין אור א"ס ב"ה שורה ומתגלה על פי התורה להיות קבוע בלב ונפש כ"א בקיום מצות עשה

ומצות לא תעשה ובערת הרע⁹⁰ כו'

ולכן אור אין סוף, ברוך הוא, אינו שורה ומתגלה באמצעות התורה, באופן שייקבע בלב ובנפש, אלא על ידי קיום מצוות עשה ומצוות לא תעשה, וביעור הרע וכו'.

לכן אור אין סוף שנמשך באמצעות לימוד התורה מתיישב בלב ונשאר בו רק כאשר האדם מקיים את המצוות — עושה את מצוות העשה ונמנע מן האיסורים — ו"מבער את הרע" (דברים יג, ו).

כי לא יגורך רע⁹¹ וטהור עינים מראות ברע⁹² וכמשל הבית שרוצה להכניס שם את המלך שצריך

כיבוד וריחוף שיהיה מנוקה מכל דבר מלוכלך שלא ימצא בו שום ניוול ואשפה כך

שהרי "לא יגורך רע", ו"טהור עינים מראות ברע". הדבר דומה לבית שרוצים להכניס אליו את המלך: יש לטאטא ולשטוף אותו, כדי שיהיה נקי מכל דבר מלוכלך ושלא ימצאו בו שום כיעור או אשפה. כך,

ה' אינו שורה עם הרע: "לא יגורך רע" (תהילים ה, ה), והוא "טהור עינים מראות ברע" (חבקוק א, יג). בית שנועד לקבל את פני המלך צריך תחילה לטאטא ולשטוף אותו, ולנקות אותו מכל כתם ומכל אשפה.

כדי שיהי' [שיהיה] הלב משכן ומכון להשראת גילוי אור א"ס בתוכו ובפנימיותו צריך לטהר את הלב

מכל רע הן בסור מרע גמור באיסור כו' והן בכיבוש מדות רעות בנפש

כדי שהלב יהיה משכן ומקום להשראת גילוי אור אין סוף בתוכו ובפנימיותו, יש לטהר את הלב מכל רע: הן על ידי סור מרע גמור, כלומר הימנעות מן האסור וכו', והן על ידי הכנעת המדות הרעות שבנפש,

כך גם, כדי שהלב יהיה משכן לגילוי אור אין סוף, יש לטהר אותו מכל רע: להימנע מחטאים גמורים, וגם לשלוט במדות אופי רעות.

כמו כעס כו' ולא תתורו אחרי לבבכם⁹³ ואחרי עיניכם אשר אתם זונים כו' שקראם הכתוב כלשון זונים כמו זונה שאסורה לבעלה אחרי אשר הוטמאה⁹⁴ וגו'.

כגון כעס וכו'; "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים" וכו'. הכתוב מכנה אותם בשם "זונים", כמו אישה שאינה נאמנה לבעלה (זונה), האסורה עליו "אחרי אשר הוטמאה" וכו'.

כעס הוא דוגמה למדה כזאת. התורה מזהירה: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (במדבר טו, לו), ומשתמשת במילה המציינת אישה שאינה נאמנה לבעלה, אשר "אחרי אשר הוטמאה" אסורה עליו (דברים כד, ד); ההליכה אחר הלב והעיניים הופכת את הלב לבלתי ראוי להשראת ה'.

10 ולכן אמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] **כל האומר אין לי אלא תורה⁹⁵ אפילו תורה אין לו כי התורה בבחינה זו אשר אינה בטהרת הלב נקרא בחינת תרעא לדרתא^{96,97} שהיא למטה ממדרגת היראה כו'.**

ולכן אמרו רז"ל: "כל האומר אין לי אלא תורה — אפילו תורה אין לו". שכן התורה בבחינה זו, כשהיא אינה בטהרת הלב, נקראת בחינת "תרעא לדרתא" — שער לחצר, שהיא למטה ממדרגת היראה וכו'.

הדברים נובעים מן הפסקה הקודמת: אור התורה אינו שורה בלב שלא נטהר באמצעות המצוות. הגמרא (יבמות קט ע"ב) אומרת שמי שטוען שיש לו תורה בלבד, אין לו אפילו תורה; תורה בלי לב מטהר היא, בדימויו של רבי ינאי (שבת לא ע"ב), שער שנבנה לחצר שאינה קיימת — והחצר היא יראת שמים.

וזהו לשמור את כל מצותיו את פי' כמכו עם (כמו הולך את חכמים יחכם⁹⁸ פי' עם חכמים)

וזהו "לשמור את כל מצותיו": "את" פירושו "עם", כמו "הולך את חכמים יחכם" — כלומר, עם חכמים;

כעת מפרש אדמו"ר הזקן את הביטוי הבא בפסוק שבמאמר. המילה הקטנה "את" שלפני "כל מצותיו" יכולה להתפרש במשמעות "עם", כמו במשלי יג, כ: "הולך את חכמים יחכם".

דהיינו שעם המצות תהיה בחי' שמירה לבחינת המשכת אשר אנכי מצוך היום הנמשכת ע"י התורה להיות לה שמירה וקיום בלב כל תמוט עולם ועד.⁹⁹

כלומר, עם המצוות צריכה להיות בחינת שמירה להמשכת "אשר אנכי מצוך היום", הנמשכת באמצעות התורה, כדי שתהיה לה שמירה וקיום בלב, "בל תמוט עולם ועד".

לפי פירוש זה, הפסוק אומר שהמצוות צריכות לבוא יחד עם התורה ולשמש לה משמר: גילוי ה"אנכי" של ה', הנמשך באמצעות לימוד התורה, זקוק למצוות כדי להישמר היטב בלב. המילים המסיימות שואלות את תיאור הארץ בתהלים קד, ה: "בל תמוט עולם ועד".

כי הנה במצות יש ב' בחינות כי המות הם רמ"ח אברין הממשיכים החיות של הנפש והב'

שהרי במצוות יש שתי בחינות: האחת, שהמצוות הן רמ"ח איברים, הממשיכים את חיות הנפש; והשנייה,

למצוות יש שני תפקידים. הראשון, שהוסבר בפסקה 2, הוא שהן דומות לרמ"ח איבריו של המלך — ערוצים שדרכם נמשכת החיות.

שהם כלים לאור הנאחז ודולק שם שמבלעדי השמן והפתילה אין האור מאיר כלל וכן מבלעדי המנורה ישפך השמן ולא יומשך אחר הפתילה ויסתלק האור.

שהן כלים לאור הנאחז ודולק שם. שהרי בלי השמן והפתילה האור אינו מאיר כלל; וכמו כן, בלי המנורה השמן היה נשפך ולא היה נמשך אל הפתילה, והאור היה מסתלק.

הבחינה השנייה היא שהמצוות הן כלים המחזיקים את האור, בדומה למנורה. שלהבת זקוקה לשמן ולפתילה כדי לדלוק, והשמן זקוק למנורה שתכיל אותו; בלי המנורה השמן נשפך, הפתילה אינה מוזנת והלהבה כבה.

כך המצוה היא בחי' נר לאור התורה שאור א"ס ב"ה הנמשך ומתגלה בתורה אין לו קיום אמיתי כ"א ע"י המצוות שהן בחי' שמירה וקיום

כך המצווה היא בחינת נר לאור התורה: אור אין סוף ברוך הוא, הנמשך ומתגלה בתורה, אינו מתקיים באמת אלא באמצעות המצוות, שהן בחינת שמירה וקיום

כאן התורה היא האור והמצווה היא הנר, ברוח הפסוק "כי נר מצווה ותורה אור" (משלי ו, כג). אור אין סוף המתגלה באמצעות לימוד התורה אינו יכול להישאר בלי המצוות שיחזיקו אותו.

לאור התורה שיהא נשמר ומתקיים על ידן בקיום המצוות במעשה בפועל ממש וע"ז נאמר והיה מעשה הצדקה שלום¹⁰⁰ מעשה דוקא שצדקה היא כללות המצוות.

לאור התורה, כדי שיישמר ויתקיים באמצעותן, על ידי קיום המצוות במעשה בפועל ממש. ועל כך נאמר: "והיה מעשה הצדקה שלום" — דווקא "מעשה", שכן הצדקה היא כללות המצוות.

האור נשמר רק כאשר המצוות נעשות בפועל. ישעיהו לב, יז אומר: "והיה מעשה הצדקה שלום", וההדגשה היא על "מעשה"; הצדקה מובאת כאן משום שהיא הביטוי הכולל של כל המצוות, כפי שיוסבר בפסקה הבאה.

11 ולכן נקרא בשם מצוה סתם¹⁰¹ וכמ"ש בנחמיה והעמדנו עלינו מצות¹⁰² לתת¹⁰³ שלישית השקל וגוי' כי

לכן היא נקראת בשם "מצווה" סתם, כפי שכתוב בנחמיה: "והעמדנו עלינו מצוות לתת שלישית השקל" וגוי'. שכן

מכיוון שהצדקה כוללת את כל המצוות, היא נקראת בפשטות "המצווה", כפי שהיא מכונה לאורך התלמוד הירושלמי (וכן בתניא, פרק ל"ז). גם בנחמיה י', ל"ג התרומה השנתית של שלישית השקל לעבודת המקדש נקראת "מצוות".

כמו שהצדקה היא השפעת והמשכת החיות להחיות רוח שפלים¹⁰⁴ כך הוא קיום כל המצוות כולם נקראים על שם צדקה וכתוב בצדקה תכונני.^{105, 106}

כשם שהצדקה היא נתינה והמשכה של חיות, כדי להחיות "רוח שפלים", כך גם קיום כל המצוות; כולן נקראות על שם הצדקה. ועל כך נאמר: "בצדקה תכונני".

הצדקה מעניקה חיות לעניים, "להחיות רוח שפלים" (ישעיהו נ"ז, ט"ו). בדומה לכך, כל מצווה ממשיכה חיות אלוקית אל העולם, ולכן כל המצוות נקראות בשם "צדקה"; ובישעיהו נ"ד, י"ד נאמר: "בצדקה תכונני".

פיי תכונני שעיי הצדקה תעשה מכון ומשכן להשראת אור איס ביי שאין לו קיום ומצב לעמוד על כנו אלא עיי הצדקה שהוא בחיי כללות המצות שהן הן השומרים ומקיימים את האור.

פירוש "תכונני" הוא שעל ידי הצדקה תהיי למכון ולמשכן להשראת אור אין סוף ברוך הוא. אין לאור זה קיום ומקום יציב לעמוד בו אלא באמצעות הצדקה, שהיא בחינת כללות המצוות; שכן המצוות הן השומרות על האור ומקיימות אותו.

אדמו"ר הזקן דורש את "תכונני", כלומר "תהיי מיוסדת", מלשון "מכון": באמצעות הצדקה האדם נעשה משכן קבוע לאור אין סוף. לאור אין מקום יציב אלא באמצעות הצדקה — כלל המצוות, השומרות עליו ומקיימות אותו.

12 ולכן אמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] **כל האומר אין לי אלא תורה**¹⁰⁷ **כוי שהפירוש הפשוט הוא שצריך שיעסוק בתורה ובגמילות חסדים ולא בתורה לבדה.**

ולכן אמרו רז"ל: "כל האומר אין לי אלא תורה" וכוי; פירושו הפשוט הוא שעל האדם לעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ולא בתורה בלבד.

אדמו"ר הזקן חוזר לדברי הגמרא ביבמות קט ע"ב. לפי פשוטם, הם מלמדים שיש לשלב לימוד תורה עם מעשי חסד.

והענין כי התורה לבדה הוא אור בלא כלי ואין לה קיום כ"א עיי גמילות חסדים כללות המצות.

העניין הוא שהתורה לבדה היא אור ללא כלי, ואין לה קיום אלא באמצעות גמילות חסדים, שהיא כללות המצוות.

הטעם הפנימי הוא שהתורה לבדה היא אור ללא כלי, ואור ללא כלי אינו מתקיים. גמילות חסדים, המייצגת את כלל המצוות, היא הכלי שלה.

(ועיין מ"ש ע"פ אם בחקתי תלכו¹⁰⁸ ואת מצותי תשמרו¹⁰⁹ ג"כ שהשמירה היא עיי המצות והיינו שעיי הכלים נשמר ומתקיים האור כוי.

(ועיינו במה שנכתב על הפסוק "אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו", שגם שם השמירה נעשית באמצעות המצוות; כלומר, באמצעות הכלים האור נשמר ומתקיים וכוי.

כאן מתחילה הערת סוגריים ארוכה. תחילה היא מפנה למאמר על הפסוק בויקרא כו, ג: "אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו", שבו גם ה"שמירה" נעשית באמצעות המצוות — הכלים השומרים על האור ומקיימים אותו.

אמנם לעיל ע"פ אחרי הוי אלקיכם תלכו¹¹⁰ נתבאר שעיי התורה הוא השמירה לנר מצוה¹¹¹ ולפי [ולפי זה] היה אפשר לפרש כאן הפסוק כפשוטו

אולם לעיל, על הפסוק "אחרי הוי אלקיכם תלכו", נתבאר שהתורה היא השומרת על "נר מצווה". לפי זה אפשר היה לפרש כאן את הפסוק כפשוטו:

אבל במאמר הקודם של פרשה זו, על הפסוק "אחרי הוי אלקיכם תלכו" (דברים יג, ה), התפקידים הפוכים: שם התורה שומרת על "נר מצווה". לפי גישה זו, אפשר לקרוא את הפסוק שבמאמר בסדרו הפשוט.

כי תשמע בקול שהוא בחיי תורה שעייז יומשך לשמור את כל מצותיו שהתורה היא השמירה לנר מצוה כו' ועי' פנים לתורה ^{112, 113, 114, 115} וגם כי פי' השמירה הנזכר כאן ר"ל [רוצה לומר] שלא יסתלק האור לשרשו

"כי תשמע בקול" — שהיא בחינת התורה — ובכך יימשך הכוח "לשמור את כל מצוותיו", שהרי התורה היא השמירה על נר מצווה וכו'. ויש שבעים פנים לתורה. ועוד, ה"שמירה" הנזכרת כאן פירושה שלא יסתלק האור למקורו,

לפי פירוש זה, השמיעה בקול, כלומר בתורה, מביאה לשמירת המצוות, שכן התורה מגינה עליהן; ומכיוון שיש לתורה "שבעים פנים", שני הפירושים מתקיימים. נוסף על כך, שתי ה"שמירות" שונות זו מזו: כאן פירוש השמירה הוא למנוע מן האור להסתלק בחזרה למקורו.

וזה הוא ע"י הכלים דוקא וכמשנ"ת [וכמו שנתבאר] בביאור ע"פ וקבל היהודים בפ"י ענין נעשה ונשמע כו' עיי"ש ועי"פ והארץ הדום רגלי ¹¹⁶ כו' ולעיל ר"ל [רוצה לומר] השמירה מבחי' עבירה מכבה מצוה ¹¹⁷ דהיינו מיניקת החיצונים מהא"פ [מהאור הפנימי] והכלי.

וזה נעשה דוקא באמצעות הכלים, כפי שנתבאר בביאור על הפסוק "ויקבל היהודים", בעניין "נעשה ונשמע" וכו', עיינו שם; וכן על הפסוק "והארץ הדום רגלי" וכו'. ואילו לעיל הכוונה הייתה לשמירה מפני בחינת "עבירה מכבה מצווה", כלומר מפני יניקת החיצונים מן האור הפנימי ומן הכלי.

הכלים הם שמחזיקים את האור במקומו, כפי שנתבאר במאמרים על "ויקבל היהודים" — בעניין "נעשה ונשמע" — ועל "והארץ הדום רגלי". במאמר הקודם מדובר בשמירה מסוג אחר: הגנה מפני מה שחז"ל מכנים "עבירה מכבה מצווה", כלומר מפני יניקת הקליפות, הכוחות החיצוניים, מן האור הפנימי ומן הכלי שלו.

ושמירה זו הוא דייקא עיי' אורות מקיפים כו' ועיי' מ"ש כפ' ואתחנן ע"פ וזאת המצוה כו' לשמור את כל חקותיו כו' ושמרת כו' ב' שמירות. ועיי' מ"ש ע"פ תשמרו להקריב ¹¹⁸ כו' שמור זו משנה כו').

ושמירה זו נעשית דוקא באמצעות אורות מקיפים וכו'. ועיינו במה שנכתב בפרשת ואתחנן על הפסוק "וזאת המצווה" וכו', "לשמור את כל חוקותיו" וכו', "ושמרת" וכו' — שתי שמירות. ועיינו במה שנכתב על הפסוק "תשמרו להקריב" וכו': "שמור — זו משנה" וכו'.

הגנה זו נעשית באמצעות אורות מקיפים, המגינים מפני השפעות מבחוץ. הערת הסוגריים מסתיימת בהפניה למאמר בפרשת ואתחנן על "וזאת המצווה" (דברים ו, א-ג), העוסק בשני סוגי שמירה, ולמאמר על "תשמרו להקריב" (במדבר כח, ב), שבו "שמור" מזוהה עם לימוד משנה.

ובזה יובן מ"ש כי אם בזאת יתהלל המתהלל ¹¹⁹ השכל ¹²⁰ וידוע אותי ^{121, 122} כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ. ^{123, 124}

ובכך יובן הכתוב: "כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי, כי אני הוי' עושה חסד משפט וצדקה בארץ".

העיקרון שלפיו אור התורה זקוק לכלי המצוות מסביר כעת את הפסוק בירמיהו ט, כג: ראוי להתהלל רק בהבנת ה' ובהכרתו, "כי אני הוי' עושה חסד משפט וצדקה בארץ".

ולכאורה אינו מובן כי השכל וידוע אותי היינו להיות דעת¹²⁵ אלהים אצלו ומאי מסיים כי אני¹²⁶ ה' עושה חסד כו'.

לכאורה הדבר אינו מובן: "מבין וידוע אותי" פירושו שיש לו ידיעת אלקים; מדוע אפוא הפסוק מסיים: "כי אני הוי' עושה חסד" וכי?

הקושי הוא ש"מבין וידוע אותי" הוא עניין של שכל, ידיעת אלקים. מדוע, אם כן, הפסוק מסיים במעשי חסד, משפט וצדקה?

אך עם הנ"ל יובן כי השכל וידוע אותי. פי' אותי ממש הוא אור א"ס ב"ה ממש עצמותו ומהותו כביכול המתגלה בתורה ועיין ברבות נשא ר"פ עשירי.

אך על פי מה שנאמר לעיל יובן: "מבין וידוע אותי" פירושו "אותי" ממש — אור אין סוף עצמו, עצמותו ומהותו כביכול, המתגלה בתורה. ועינינו במדרש רבה, נשא, בתחילת פרק עשרה.

התשובה היא ש"אותי" פירושו הקב"ה עצמו, עצמותו ממש כפי שהיא מתגלה בתורה, בדומה ל"אנכי" שב"אשר אנכי מצוך", כפי שנתבאר לעיל. גם המדרש בתחילת במדבר רבה י מביא פסוק זה ומפרש את "דעת" כהכרת הבורא.

אך אין זה קיום אמיתי כ"א ע"י עשיית חסד משפט וצדקה שהם בחי' כלים והטעם שהם דייקא בחי' כלים מפרש הכתוב

אך אין לכך קיום אמיתי אלא על ידי עשיית חסד, משפט וצדקה, שהם בחינת כלים. והכתוב מסביר מדוע דווקא הם בחינת כלים:

ידיעה זו של הקב"ה עצמו מתקיימת רק באמצעות מעשי חסד, משפט וצדקה, שהם הכלים שלה. מדוע דווקא המעשים הם הכלים? זאת מסביר הפסוק במילותיו המסיימות.

כי באלה חפצתי כלומר שכך עלה ברצונו ית' להיות המצות דוקא בחי' כלים לגילוי אור א"ס ב"ה אשר אנכי מצוך היום שבבחי' היום לעשותם¹²⁷ הוא גילוי אנכי ממש דהיינו מהותו ועצמותו כביכול

"כי באלה חפצתי", כלומר, כך עלה ברצונו יתברך שהמצוות דווקא יהיו בחינת כלים לגילוי אור אין סוף. "אשר אנכי מצוך היום": בבחינת "היום לעשותם" מתגלה "אנכי" ממש, כלומר עצמותו ומהותו כביכול.

"כי באלה חפצתי": רצונו של הקב"ה הוא שהמצוות יהיו כלים לאורו — טעם שמעל לשכל האנושי. לכן הפסוק שבמאמר אומר "אשר אנכי מצוך היום", ומהדהד את "היום לעשותם" (דברים ז, יא): בעשיית המצוות בעולם הזה מתגלה ה"אנכי" של הקב"ה עצמו.

(ועיין ברבות סוף קהלת כפי ויותר שהיה קהלת חכם ובפי נח ס"פ ל"ה משפטים פ"ל זח"ב [זהר חלק ב']
 קכ"ב סע"א [סוף עמוד א] קנ"ח ב' ¹²⁸ ח"ג [חלק ג'] ק"י ע"א רנ"ו ע"ב) משא"כ עולם הבא הוא גילוי זיו
 והארה בעלמא.

(ועיינו במדרש רבה, סוף קהלת, על "יותר שהיה קהלת חכם"; ובפרשת נח, סוף פרק לה; משפטים, פרק ל; זוהר,
 חלק ב, סוף קכב ע"א, וקנח ע"ב; חלק ג, קי ע"א ורנ"ו ע"ב.) ואילו העולם הבא הוא גילוי של זיו והארה בלבד.

לאחר הפניות נוספות למדרש ולזוהר מובא הניגוד: בעולם הבא מתגלה רק זיו מאורו של הקב"ה, ואילו המצוות שנעשות "היום", בעולם
 הזה, מגלות את עצמותו.

ובזה יובן מ"ש מי יעלה בהר ¹²⁹ ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ¹³⁰ כו' שלא כל האדם זוכה לעוה"ב
 [לעולם הבא]

ובכך יובן מה שכתוב: "מי יעלה בהר הוי' ומי יקום במקום קדשו, נקי כפיים" וכו' — שלא כל אדם זוכה לעולם הבא,
 כך יובן גם תהילים כד, ג-ד: לא כל אחד יכול "לעלות בהר הוי'"; הדבר אפשרי רק למי שהוא "נקי כפיים". בדומה לכך, לא כל אדם זוכה
 לעולם הבא בלי שיזדכך תחילה.

כי אם ע"י יסורים של גיהנם ונהר דינור ¹³¹ כו' וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] שלש מתנות
 טובות ¹³² נתן הקב"ה לישראל וכולם לא נתנו אלא ע"י יסורים. ¹³³ עולם הבא תורה וארץ ישראל.
 אלא לאחר ייסורי גיהנום ונהר דינור וכו', וכמאמר חז"ל: "שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא
 ניתנו אלא על ידי ייסורים: העולם הבא, תורה וארץ ישראל".

רבים מגיעים אליו רק לאחר ייסורי גיהנום ונהר דינור, "נהר האש" שראה דניאל זורם לפני כיסא ה' (דניאל ז, י). הגמרא (ברכות ה ע"א)
 מלמדת שהעולם הבא, כמו התורה וארץ ישראל, ניתן רק באמצעות ייסורים; בפסקה הבאה נשאל מדוע כך הדבר.

קטע 6 • 131

מדוע העולם הבא כרוך בייסורים

13 ויסורי עוה"ב [עולם הבא] הם כפלי כפלים מיסורי עוה"ז עד שאין ערך כו' ולכאורה אינו מובן שהרי
 אמרו

ויסורי העולם הבא גדולים פי כמה וכמה מיסורי העולם הזה, עד שאין ביניהם שום יחס וכו'. ולכאורה הדבר אינו
 מובן, שהרי אמרו,

הייסורים שהנשמה עוברת כדי להגיע לעולם הבא גדולים הרבה יותר מכל ייסורי העולם הזה, עד שאין ביניהם שום יחס. הדבר מעורר
 קושי, על יסוד דברי חז"ל שיובאו בחלק הבא.

יפה שעה אחת¹³⁴ בתשובה ומע"ט [ומעשים טובים] בעוה"ז מכל חיי עוה"ב [עולם הבא]¹³⁵ ולמה בעוה"ז יכול להיות בתשובה ומעשים טובים ואין צורך יסורים כ"כ [כל כך] לחיי עוה"ב [עולם הבא].

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". אם כן, מדוע בעולם הזה אפשר לעסוק בתשובה ובמעשים טובים בלי להזדקק לייסורים, ואילו בשביל חיי העולם הבא נדרשים ייסורים רבים כל כך?

המשנה (אבות ד, יז) אומרת ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא. אם את המדרגה הנעלית יותר אפשר להשיג כאן באמצעות תשובה ומעשים טובים בלבד, מדוע העולם הבא, שהוא המדרגה הפחותה יותר, מחייב ייסורים רבים כל כך?

אך הענין הוא לפי שעה"ב [שעולם הבא] הוא גילוי הזיו שהגילוי הזה הוא דרך ירידת והשתלשלות המדרגות

אך העניין הוא שהעולם הבא הוא גילוי הזיו, וגילוי זה בא באמצעות ירידת המדרגות והשתלשלותן,

התשובה היא שהעולם הבא הוא גילוי של זיו אלוהי, וזיו זה מגיע אל הנשמות רק לאחר שהוא יורד דרך שרשרת ארוכה של מדרגות.

שהן רבות ושונות וכדי להיות גילוי זה לכל אחד ואחד כאוי לו לפי מעשיו ומדרגתו מוכרח הוא לסבול יסורים כ"כ [כל כך] לפי ערך כו'

שהן רבות ושונות. וכדי שגילוי זה יגיע לכל אחד ואחד כפי הראוי לו, לפי מעשיו ומדרגתו, עליו בהכרח לסבול ייסורים רבים כל כך, לפי ערכו וכו'.

מכיוון שהמדרגות רבות ושונות, כל נשמה מקבלת את הגילוי המתאים למעשיה ולמעמדה. כדי להיות מותאמת בדיוק למידתה, על הנשמה לעבור ייסורים בהתאם לערכה.

אבל בעוה"ז שהוא גילוי אנכי ממש הנה עליו ית' נאמר גם חשך לא יחשיך¹³⁶ כו' וקרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת¹³⁷

אבל בעולם הזה, שבו מתגלה ה"אנכי" עצמו, עליו ית' נאמר: "גם חושך לא יחשיך" וכו', ו"קרוב הווי לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת".

בעולם הזה, באמצעות המצוות, מתגלה עצמותו של ה', ולפניו כל המדרגות שוות: "גם חושך לא יחשיך" לפניו (תהלים קלט, יב). לכן הוא קרוב לכל הקוראים לו באמת (תהלים קמה, יח), בכל מדרגה שהיא, ואין צורך בתהליך ארוך של זיכור.

כי הוא השוה ומשוה קטן וגדול¹³⁸ והמלאכים שואלים איה מקום כבודו היינו אור א"ס ב"ה ממש שאינו מושג כו'

כי הוא המשווה ומשווה קטן וגדול, והמלאכים שואלים: "איה מקום כבודו?", כלומר, אור אין סוף ברוך הוא עצמו, שאינו מושג וכו'.

כפי שנאמר בפיוט "וכל מאמינים", הוא שווה ומשווה קטן וגדול. המלאכים שואלים "איה מקום כבודו?" מפני שעצמותו של ה', אור אין סוף עצמו, היא למעלה מהשגתם.

(משא"כ בבחי' הזיו הרי והאופנים ברעש גדול¹³⁹ כו' יהללו את שם¹⁴⁰ ה') ואומרים מלא כל הארץ.¹⁴¹
הלזו הגשמית. כבודו:

(שלא כבבחינת הזיו, שהרי "והאופנים ברעש גדול" וכו', "יהללו את שם הוי"י"). והם אומרים: "מלא כל הארץ" — הארץ הזאת הגשמית — "כבודו".

לעומת זאת, הזיו הוא הדבר שהאופנים משבחים "ברעש גדול" (בברכות שלפני קריאת שמע, על פי יחזקאל ג, יג), ועליו נאמר בתהלים קמח, ה: "יהללו את שם הוי"י" — את השם, שהמאמר כינה זיו בלבד. ואף על פי כן, המלאכים אומרים גם ש"מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו, ג), הארץ הגשמית הזאת: העצמות שאינם יכולים להשיג מצויה כאן.

קטע 7 • 141-17

שני היחודים ושתי העיניים

14 ד אך הנה תכלית המכוון בכי תשמע בקול ה' אלהיך הוא המשכת בחינת אור א"ס

4. אולם, הכוונה הסופית ב"כי תשמע בקול ה' אלקיך" היא המשכת אור אין סוף,

סעיף 4 פותח בהצגת המטרה. ההקשבה "בקול", כלומר לימוד התורה, ממשיכה את אור אין סוף בגלוי אל תוך הנפש.

בי"ה בגילוי על נפשו ובשמירת כל מצותיו להיות כלי ואור לגילוי זה הוא כדי להיות בחי' ביטול כו' וזהו לעשות הישר בעיני ה' כו'.¹⁴²

ברוך הוא, בגילוי על נפשו, ובשמירת כל מצוותיו, כדי להיות כלי ואור לגילוי זה, היא שיהיה ביטול וכו'. וזהו "לעשות הישר בעיני ה'" וכו'.

שמירת כל המצוות הופכת אותן לכלי שמכיל את האור המתגלה. המטרה של שניהם היא ביטול הנפש לפני ה', וזהו מה שהפסוק מכנה "לעשות הישר בעיני ה'".

15 וביאור ענין זה¹⁴³ הנה כתיב אל דעות ה' כי דעות יחודא עילאה ויחודא תתאה יחודא עילאה מלמעלה

למטה דכולא קמיה כלי [כלשון]¹⁴⁴ כו'.

ביאור העניין הוא, שנאמר: "הוי' הוא אל של דעות" — שתי דעות: יחודא עילאה ויחודא תתאה. יחודא עילאה הוא מלמעלה למטה: "הכול לפניו כלא" וכו'.

בשירת חנה ה' נקרא "אל של דעות" (שמואל א ב, ג), בלשון רבים; אדמו"ר הזקן מפרש זאת כשתי דרכים לדעת את אחדות ה'. ביחודא עילאה, מתוך מבט מלמעלה למטה, אין שום מציאות מלבדו: כדברי הזוהר, הכול לפניו כלא.

ויחודא תתאה ממטה למעלה בחי' יש מאין כו' כמ"ש במ"א ושתייהם הם כחות אלהות יחודא תתאה בשם אלקים המצמצם ומפריד להיות עלמא דפרודא בחי' יש כו' שיהיה ביטול היש דוקא ויחודא עילאה בשם הוי' כו'.¹⁴⁵

ויחודא תתאה הוא מלמטה למעלה: בחינת יש מאין וכו', כפי שמבואר במקום אחר. שתייהן כוחות אלוקיים: יחודא תתאה הוא בשם אלקים, המצמצם ומפריד כדי שתהיה עלמא דפרודא, בחינת יש וכו', וכדי שיהיה דוקא ביטול היש; ויחודא עילאה הוא בשם הוי' וכו'.

ביחודא תתאה, מתוך מבט מלמטה למעלה, העולם מתקיים כ"ש" שנברא מאין, ואחדותו עם ה' מתבטאת בכך שה"ש" בטל לפניו. שתי הדרכים הן כוחות אלוקיים: שם אלקים מצמצם ומסתיר, ומאפשר לעולם של נבראים נפרדים להיראות, כדי שיהיה אפשר לבטלו; שם הוי' הוא היחוד העליון.

16 וזהו משמים הביט¹⁴⁶ ה' השקיפה ממעון קדשך¹⁴⁷ מן השמים ה' משמים השקיף¹⁴⁸ כו'. פי' שנתלבש במדה זו להשגיח משמים¹⁴⁹ מלמעלה למטה

וזהו "משמים הביט ה'"; "השקיפה ממעון קדשך מן השמים"; "ה' משמים השקיף" וכו'. כלומר, הוא התלבש במידה זו כדי להשגיח מן השמים, מלמעלה למטה,

כמה פסוקים מתארים את ה' כמי שמשקיף "מן השמים": תהילים לג, יג; דברים כו, טו; ותהילים יד, ב. "מן השמים" פירושו שה' מתלבש במידת ההשגחה מלמעלה למטה.

דהיינו בחינת יחודא עילאה שלפעמים מתלבש במדה זו ולפעמים מתלבש ומשגיח במדה שממטה למעלה בחי' יחודא תתאה.

כלומר, בחינת יחודא עילאה. שכן לפעמים הוא מתלבש במידה זו, ולפעמים הוא מתלבש ומשגיח במידה שמלמטה למעלה — בחינת יחודא תתאה.

השגחה מלמעלה למטה היא בחינת יחודא עילאה. בפעמים אחרות ה' משגיח באמצעות המידה ההפוכה, מלמטה למעלה, שהיא בחינת יחודא תתאה.

17 וזהו עין ה' אל יראיו¹⁵⁰ שליראיו שהן בבחי' מפתחות החיצוניות הוא משגיח בבחי' עין אחת או יחודא עילאה או יחודא תתאה משא"כ אל הצדיקים שהן בבחינת התקשרות עמוד אחד וצדיק שמו¹⁵²

וזהו "עין הוי' אל יראיו": כלפי יראיו, שהם בבחינת המפתחות החיצוניות, הוא משגיח בבחינת עין אחת — או ביחודא עילאה או ביחודא תתאה. אבל כלפי הצדיקים, שהם בבחינת התקשרות, נאמר: "עמוד אחד, וצדיק שמו",

כך מוסברת העין היחידה שבתהלים ל"ג, י"ח. ליראי ה' יש רק מפתח חיצוני של יראה, ולכן ה' משגיח עליהם בעין אחת — בבחינת יחודא עילאה או בבחינת יחודא תתאה. הצדיקים קשורים לה'; בתלמוד (חגיגה יב ע"ב) נאמר שהעולם עומד על "עמוד אחד, וצדיק שמו".

כי כל בשמים ובארץ¹⁵³ ותרגום אונקלוס¹⁵⁴ דאחיד בשמיא וכו' הוא בבחי' עיני ה' שאלו השני בחי' עינים הן שוין ממטה למעלה כמו מלמעלה למטה

"כי כל בשמים ובארץ", שאונקלוס מתרגם "דאחיד בשמיא" וכו' — זהו בבחינת "עיני הוי"; שכן שתי בחינות העיניים הללו שוות, מלמטה למעלה כמו מלמעלה למטה.

את הביטוי "כי כל בשמים ובארץ" (דברי הימים א' כ"ט, י"א) מתרגם התרגום: "שאווחז בשמים ובארץ" — הצדיק מחזיק את שניהם יחד. לכן כלפי הצדיקים ה' משגיח ב"עיני הוי" (תהלים ל"ד, ט"ז), בשתי העיניים, משום שמבחינתם מלמעלה למטה ומלמטה למעלה שווים.

(ועד"ז הוא מאמר המדרש סוף¹⁵⁵ שיר השירים רבה בשעה שישראל עושין רצונו של מקום הקב"ה מביט אליהם בשתי עיניו הה"ד [הדא הוא דכתיב] עיני ה' אל צדיקים¹⁵⁶ ובשעה שאין עושין רצונו של הקב"ה הוא מביט עליהם בעינו אחת הה"ד [הדא הוא דכתיב] עין ה' אל יראיו)

(וכך גם מאמר המדרש בסוף שיר השירים רבה: בשעה שישראל עושים רצונו של מקום, הקדוש ברוך הוא מביט עליהם בשתי עיניו, שנאמר "עיני ה' אל צדיקים"; ובשעה שאינם עושים רצונו של הקדוש ברוך הוא, הוא מביט עליהם בעינו האחת, שנאמר "עין ה' אל יראיו").

המדרש בסוף שיר השירים רבה משווה את ה' לאייל שישן בעין אחת פקוחה: כשישראל עושים את רצונו, הוא מביט בהם בשתי עיניו, ככתוב "עיני הוי אל צדיקים"; וכשאינם עושים את רצונו, בעין אחת, ככתוב "עין הוי אל יראיו".

וכמ"ש ישר יחזו פנימו¹⁵⁷ ישר ממש שגם ממטה למעלה מתגלה בחי' ביטול דכולא קמיה כלא חשיב¹⁵⁸ וכמ"ש

וכמו שכתוב "ישר יחזו פנימו" — ישר ממש, כלומר במישור, כך שגם מלמטה למעלה מתגלה בחינת הביטול של "כולא קמיה כלא חשיב"; וכמו שכתוב,

את הפסוק "ישר יחזו פנימו" (תהלים י"א, ז') מפרשים כך: "ישר" פירושו מישורי, שווה. אצל הצדיקים מתגלה הביטול של "כולא קמיה כלא חשיב" גם מלמטה למעלה, ולכן שתי ההשקפות עומדות במישור אחד.

כי עין בעין יראו¹⁵⁹ וכו' דהיינו עין שמלמעלה למטה בעין שמלמטה למעלה וכמ"ש בזהר הקדוש למהוי אחד באחד^{160, 161} שבבחי' יחודא תתאה שורה ומתגלה יחודא עילאה.

"כי עין בעין יראו" וכו' — כלומר, העין שמלמעלה למטה בתוך העין שמלמטה למעלה; וכמו שכתוב בזהר הקדוש, "למהוי אחד באחד": בתוך בחינת יחודא תתאה שורה יחודא עילאה ומתגלה.

כך גם "כי עין בעין יראו" (ישעיהו נ"ב, ח'): העין המביטה מלמעלה פוגשת בעין המביטה מלמטה. הזוהר (חלק ב', קל"ה ע"א) מכנה זאת "למהוי אחד באחד" — יחודא עילאה שורה בתוך יחודא תתאה.

כי בלא גילוי בחינת יחודא תתאה תחלה אינו שורה ומתגלה יחודא עילאה כמאמר קוב"ה [קודשא בריך הוא] אחד¹⁶² לעילא לא יתיב כו'.¹⁶³

שכן בלי גילוי תחילה של בחינת יחודא תתאה, יחודא עילאה אינו שורה ואינו מתגלה, כמאמר: "קוב"ה אחד לעילא לא יתיב" וכו'.

הסדר חשוב: תחילה צריך להתגלות יחודא תתאה, ורק לאחר מכן יחודא עילאה שורה בתוכה. כך נאמר גם בזוהר: הקדוש ברוך הוא, שהוא אחד למעלה, אינו יושב על כיסא כבודו עד שלמטה מתגלה אחדות הדומה לאחדותו.

קטע 8 • 181

מודים ועשיית הישר

18 וע"ז אומרים מודים אנחנו לך כו' כאדם שמודה לחבירו שאמת הוא כמו שהוא אומר כך מודים אנחנו לך שאמת הוא דכולא קמיה כלא¹⁶⁴ כו'.

ועל כך אומרים: "מודים אנחנו לך" וכו'. כשם שאדם מודה בפני חברו שדבריו אמת, כך "מודים אנחנו לך" — שאמת הוא ש"כולא קמיה כלא" וכו',

בברכת מודים שבתפילת העמידה אנו מכירים בה', כפי שאדם מודה שדבריו של אדם אחר אמת. מה שאנו מודים בו הוא שלמעשה, הכול לפנינו נחשב לאין.

ולא כאשר נראה לעיני בשר יש מאין כו' ומאן דלא כרע במודים¹⁶⁵ כו' שצריך להיות בבחי' הודיה עכ"פ [על כל פנים].

ולא כפי שנראה לעיני בשר: יש מאין כו'. ועל "מי שאינו כורע במודים" וכו' נאמר, שצריך להיות לכל הפחות בבחינת הודאה.

הדבר מנוגד לאופן שבו העולם נראה לעיני בשר — כמציאות של "יש" העומדת בפני עצמה. הזוהר והתלמוד מדברים בחומרה על מי שאינו כורע במודים; לכל הפחות, על האדם להכיר באמת זו.

אך להיות גילוי ממש בבחי' ביטול זה למטה כמו למעלה הוא ע"י התורה כי תשמע בקול¹⁶⁶ ה' אלהיך בפנימיות הקול שפנימיות זו

אך כדי שביטול זה יתגלה ממש למטה כפי שהוא למעלה, הדבר נעשה באמצעות התורה: "כי תשמע בקול ה' אלקיך" — בפנימיות הקול. פנימיות זו

ההודאה עדיין אינה גילוי. כדי שביטול זה יתגלה ממש למטה כפי שהוא למעלה, נדרשת התורה: להקשיב "בקול", לפנימיותו.

היינו אור אי"ס ב"ה ממש שלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות ושם מעלה ומטה שוים לכך נמשך משם להיות גילוי ביטול זה למטה כמו למעלה.

היא אור אין סוף ברוך הוא ממש, שלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות, ושם מעלה ומטה שווים. לכן נמשכת משם האפשרות שביטול זה יתגלה למטה כפי שהוא למעלה.

פנימיות קול התורה היא אור אין סוף עצמו, שלמעלה מכל סדר העולמות, ושם מעלה ומטה שווים. כשהביטול נמשך משם, הוא מתגלה למטה כפי שהוא למעלה.

וזהו לעשות הישר בעיני ה' אלהיך פ"י הישר כמו ישר יחזו פנימו¹⁶⁷ דהיינו לעשות ב' בחי' עינים בבחי' ישר בהשואה א' למחוי אחד באחד¹⁶⁸ ועין בעין יראו¹⁶⁹ וגו':

וזהו "לעשות הישר בעיני ה' אלקיך". פירוש "הישר" הוא כמו "ישר יחזו פנימו", כלומר, לעשות את שתי בחינות העיניים בבחינת ישר, בשוויון אחד, "למחוי אחד באחד", ו"עין בעין יראו" וגו':

זהו פירוש המילים האחרונות בפסוק: "לעשות הישר בעיני ה' אלקיך". כמו בפסוק "ישר יחזו פנימו", הכוונה היא להשוות את שתי ה"עיניים", "אחד באחד", "עין בעין".

בעבודה

תחילה יש להגיע ליראה מתוך התבוננות בכך שה' מחיה את כל העולמות ואת המלאכים, כמו בפסוקי דזמרה; אחר כך יש לעלות דרך קריאת שמע אל הביטול שבתפילת העמידה. יש לשמר את הביטול הזה במשך היום כולו באמצעות לימוד תורה, שהיא למעלה מהזמן. יש לטהר את הלב כדי שאור ה' יוכל לשרות בו: להתרחק מעבירה גמורה ולהשתלט על מידות רעות, כגון כעס. אין להסתפק בתורה בלבד, אלא יש לפעול גם במעשה: לקיים את המצוות בפועל, ובעיקר צדקה וגמילות חסדים, המחזיקות את אור התורה. וב"מודים", לכל הפחות, יש להכיר באמת בכך שהכול כלא לפניו.

שאלות לשיחה

1. מדוע היראה נקראת המפתח החיצוני והתורה המפתח הפנימי, ומדוע צריך לפתוח תחילה את הדלת החיצונית?
2. מה ההבדל בין לשמוע "לקול" לבין לשמוע "בקול", וכיצד התורה, כשמו של ה', "קוראת" לעצמותו ממש?
3. מדוע אור התורה זקוק למצוות כנר, ומדוע הצדקה נבחרת לייצג את כללות המצוות?
4. אם שעה אחת של מעשים טובים בעולם הזה טובה מכל חיי העולם הבא, מדוע העולם הבא כרוך בייסורים רבים כל כך?
5. כיצד העין האחת ושתי העיניים מקבילות ליחוד העליון וליחוד התחתון, ומה פירוש להשוות ביניהן?

הערות

פסוקה 1

1 כי תשמע

לפי ההערה, הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי למאמר זה נדפסה שם.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ו ע' שכב. בלי הגהות בתו"א לעמבערג תרי"א כב, ב. ביאורים והגהות באוה"ת ראה ע' תשיב. באוה"ת דברים כרך ו ע' בישכה עם הגהות אחרות. שם ע' בישכט. שם ע' בישלז קיצורים. הערות שם ע' בישמ. עוד הגהות באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתקצו ואילך. במאמרי אדה"א דברים מאמר זה באריכות יותר.

2 כי תשמע בקול ה' אלקיך

"כאשר תשמע בקול הוי' אלקיך, לשמור את כל מצוותיו אשר אנכי מצווך היום, לעשות הישר בעיני הוי' אלקיך". זהו הפסוק שעליו מבוסס המאמר; כל אחד מביטוייו מתבאר במהלכו.

Deuteronomy 13:19 דברים י"ג:י"ט

כי תשמע בקול ה' אלקיך לשמר את כל מצוותיו אשר אנכי מצווך היום לעשות הישר בעיני ה' אלקיך:

when thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the L-RD thy G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יג, יט.

3 הערת קה"ת מפנה ל:Deuteronomy 30:8 למילים האלה.

Deuteronomy 30:8 דברים ל:ח

ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצוותיו אשר אנכי מצווך היום:

And thou shalt return and hearken to the voice of the L-RD, and do all His commandments which I command thee this day.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 הערת קה"ת מפנה ל:Deuteronomy 28:1 למילים האלה.

Deuteronomy 28:1 דברים כ"ח:א

והיה אם ישמוע תשמע בקול ה' אלקיך לשמר לעשות את כל מצוותיו אשר אנכי מצווך היום ונתנה ה' אלקיך עליון על כל גוי הארץ:

And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the L-RD thy G-d, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the L-RD thy G-d will set thee on high above all the nations of the earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 עין ה' אל יראוי

"הנה עין הוי' אל יראוי, למיחלים לחסדו". "עין" זו בלשון יחיד מוצבת כנגד "עיני" בלשון רבים בתהלים 34:16.

Psalms 33:18 תהילים ל"ג:י"ח

הנה עין ה' אלי יראוי למיחלים לחסדו:

Behold, the eye of the L-RD is toward them that fear Him,
Toward them that wait for His mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, יח.

6 עיני ה' אל צדיקים

"עיני הוי' אל צדיקים, ואניו אל שוועתם". "עיניים" אלו בלשון רבים מוצבות כנגד "עין" בלשון יחיד בתהלים 33:18.

Psalms 34:16 תהילים ל"ד:ט"ז

עיני ה' אלי צדיקים ואניו אלי שועתם:

The eyes of the L-RD are toward the righteous, And His ears
are open unto their cry

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, טז.

פסוקה 2

7 כל מי שיש בו תו . . ומפתחות החיצוניות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שבת לא, סע"א-ב. ושם הגירסא "כל אדם", אבל בכ"מ בד"ה מובא הגירסא כמו שהוא כאן.

8 דומה לגובר שמסרו לידו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לידו

רבה בר רב הונא: כל מי שיש בידו תורה ואין בידו יראת שמים, דומה לגובר שמסרו לו את המפתחות הפנימיים, אך לא את המפתח לשער החיצון: "במה ייכנס?" המאמר מתחיל בסוף דף לא ע"א.

Shabbat 31b:1 שבת ל"א ב:א

יראת שמים, דומה לגובר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו, כהי צייל? מכריז רבי ינאי: תכל על דלית לקה דרתא ותעצא לדרתא עבדי. אמר רב יהודה: לא קרא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו, שנאמר: "והאלקים עשה שיראו מלפניו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

9 דרמ"ח פיקודין . . אברין דמלכא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ת"ז ת"ל.

10 דרמ"ח פיקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא

בתיקוני זוהר נאמר על רמ"ח המצוות שהן מצוותיו של הקב"ה "בכל איבר ואיבר של המלך". אדמו"ר הזקן בונה על כך: כשם שהאיברים נושאים את חיות הנפש, כך המצוות נושאות את אורו של ה'.

Tikkunei Zohar 74a:8 תיקוני זוהר ע"ד א:ח'

ועוד מצווה דא עמודא דאמצעי'תא, דאיהו מצווה מסטרא דאבא דאיהו ראש, ומסטרא דאימא דאיהי אש"ר, והכי צדיק מצווה ועושה

מתרנייהו, ובגין דא אתמר על תרנייהו אשר קדשנו, אמא קדשנו ואבא צונו, על מאן על שכינתא תמאה, דאיהי פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהויה בכל אבר ואבר דמלקא, איהי מצוה, ועוד אשר קדשנו מסטרא דאבא
Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

11 לצדיקים שיושבים ונהנין מזיו השכינה

מאמרו של רב: לעולם הבא אין אכילה ושתיה, "אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". אדמו"ר הזקן מסביר שהנאה זו היא רק זיו מאורו של ה'.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א"י"ב

מרגלא בפומיה דרב: לא בעולם הזה העולם הבא. העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, שנאמר: "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did .eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יז, א.

12 זיו המצוות עצמן

ההערה מפנה להגהה שם בעניין הזיו שבגן עדן, שהוא זיו המצוות עצמן.

הערת קה"ת

ראה דרך מצותיך כ, ב בהגהה. ד"ה אדון עולם סה"מ תש"ג ע' 14.

13 שכר מצוה מצוה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, ב.

14 שכר מצוה מצוה

בן עזאי: "שכר מצוה — מצווה". כאן הכוונה היא שהשכר בגן עדן הוא אור המצווה עצמה.

Pirkei Avot 4:2 משנה אבות ד: ב'

בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה כבמורה, ובורח מן העברה. שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה. ושכר עברה, עברה:

Ben Azzai said: Be quick in performing a minor commandment as in the case of a major one, and flee from transgression; For one commandment leads to another commandment, and transgression leads to another transgression; For the reward for performing a commandment is another commandment and the reward for committing a transgression is a transgression

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

15 וזיו זה הוא זיו המצוות עצמן וכמארו"ל שכר מצוה מצוה הפרק שהטקסט מצוטט: נשמות בגן עדן נהנות מזיו השכינה, שהוא "זיו התורה והעבודה עצמן", שכן שכר מצווה הוא המצווה עצמה.

Tanya, Likkutei Amarim 39:15 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"ט:ט"ו

והנה, "שכר מצוה - מצוה", פירוש, שמשכרה נדע מהותה ומדרגתה, ואין לנו עסק בנסתרות שהם צדיקים הגדולים, שהם בבחינת מרכבה, רק הנגלות לנו, שאחריהם כל אדם ימשיך, לידע נאמנה מהות ומדרגת עבודת ה' בדחילו ורחימו בהתגלות לבו, הנמשכות מן הבחינה ודעת בגדולת אינסוף ברוך-הוא - מקומה ב' ספירות דבריאה, ועבודה בדחילו ורחימו הטבעיים שבמחו - ב' ספירות דיצירה.

Keheet Publication Society (CC-BY-NC)

16 בסע"ב פלי"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה גם לעיל פ' בהר מב, ב. פ' מטות פג, א.

17 לעבדה ולשמרה לעבדה במצוות עשה

בתיקוני זוהר מובא אותו פירוש: "לעבדה" — במצוות עשה, "לשמרה" — במצוות לא תעשה.

Tikkunei Zohar 62a:15-16 תיקוני זוהר ס"ב א:ט"ו-ט"ז

וזכאה איהו מאן דאיה באמנה אתו בגלותא. דלא דחיל מעלאין ותתאין. דבגינה אתמר לאדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. לעבדה בפקודין דעשה. ולשמרה בפקודין דלא תעשה. בגין דאיה ג"ן סדרים דאורייתא. ואיהי עדונא דאורייתא. מאי אורייתא עמודא דאמצעיתא. איהי גן דיליה ועדן דיליה.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

18 שיפה שעה אחת בתשובה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, יז.

19 שיפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עוה"ב

"שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא". מכאן מוכיח אדמו"ר הזקן שיש להמשיך את אור המצוות בעבודתו של האדם כאן, ועל אחת כמה וכמה.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד: י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

20 ומה גם שעוה"ז

ההערה מציינת זאת כעיון מקביל בעניין העולם הזה כפרוודור המוביל לעולם הבא.

הערת קה"ת

ראה תו"א לא, א. אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תפב.

שבו ה' מהווה את כל העולמות ומחיה אותם.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט"ו:

אַתָּה־הוּא ה' לְבַדְּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָא הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּל־כֶּלֶם וְצָבֵא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמיה ט, ו.

27 יוצר משרתים ואשר משרתיו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

28 ויניחם בגי'ע לעבדה ולשמרה

ה' הניח את אדם בגן עדן "לעבדה ולשמרה". אדמו"ר הזקן מפרש זאת, על פי הזוהר, כעבודת המצוות שממשיכות אור לגן עדן.

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם וַיְנַחֲהוּ בְּגִן־עֵדֶן לְעֲבָדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, טו.

29 לעבדה במי"ע

הזוהר מפרש את "לעבדה" כמצוות עשה ואת "לשמרה" כמצוות לא תעשה.

Zohar I, 27a זח"א כו, א

הערת קה"ת

זח"א כו, א. תי"ז תכ"א בסופו.

30 "עד אנה אשית עצות בנפשי". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי הזה לתיאור העבודה הפנימית המכוונת שעל האדם לעשות בעולם הזה כדי להרגיש את אור המצוות.

Psalms 13:3 תהילים י"ג:ג

עַד־אֵנָה אֲשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשִׁי יְגוֹן בְּלִבִּי יוֹמָם עַד־אֵנָה יָרוּם אֹיְבִי עָלַי:

How long shall I take counsel in my soul, having sorrow in my heart by day? How long shall mine enemy be exalted over me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

31 כי אראה שמירך

"כשאני רואה את שמירך, מעשה אצבעותיך, את הירח והכוכבים אשר כוננת". ההתבוננות בבריאה מביאה ליראה מפני בוראה.

Psalms 8:4 תהילים ח':ד

כִּי־אֶרְאֶה שְׁמִירְךָ מַעֲשֵׂה אֶצְבָּעֶיךָ יָרֵחַ וְכּוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנָתָה:

When I behold Thy heavens, the work of Thy fingers, The moon and the stars, which Thou hast established

21 והתקן עצמך בפרוודור

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, טז.

22 שעה"ז הוא דומה לפרוודור בפני עוה"ב שדומה לטרקלין והתקן עצמך בפרוודור

רבי יעקב אומר: העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא; התקן את עצמך בפרוודור כדי שתיכנס לטרקלין.

Pirkei Avot 4:16 משנה אבות ד':ט"ז

רְבִי יַעֲקֹב אֹמֵר, הָעוֹלָם הַזֶּה דּוֹמֶה לְפְרוּדֹר בְּפָנֵי הָעוֹלָם הַבָּא. הַתֵּקֵן עֲצֶמְךָ בְּפְרוּדֹר, כְּדִי שֶׁתִּכָּנס לְטְרַקְלִין:

Rabbi Jacob said: this world is like a vestibule before the world to come; prepare yourself in the vestibule, so that you may enter the banqueting-hall

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

23 דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא

רבא מסביר משנה לפי שיטת רבי יעקב, הסובר ש"שכר מצווה בהאי עלמא ליכא". לכן בעולם הזה אור המצוות אינו מורגש כתענוג.

Kiddushin 39b:6-7 קידושין ל"ט ב:ו-ז

אָמַר אַבְי: מִתְּנִיתִין דְּעָבְדִין לָקָה יוֹם טַב יוֹם בִּישׁ. רַבָּא אָמַר: הָא מְנִי - רַבִּי יַעֲקֹב הִיא, דְּאָמַר: שְׂכָר מִצְוָה בְּהָא עֲלֵמָא לִיכָא. דְּתַנְיָא, רַבִּי יַעֲקֹב אֹמֵר: אֵין לָךְ כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שְׂכָתוּכָה בְּתוֹרָה שְׂמַתָּה שְׂכָרָה בְּצִדָּה שְׂאִין תַּחֲיִית הַמַּתִּים תְּלוּיָה בָּהּ. בְּכִיבּוּד אָב וְאָם כְּתִיב: "לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלְמַעַן יֵיטֵב לָךְ", בְּשִׁילּוּחַ הַקּוֹן כְּתִיב: "לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ מִיָּמִים".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה קידושין לט, ב.

24 באמונתו יחי

"צדיק באמונתו יחיה". בעולם הזה אור המצוות מוחזק באמצעות אמונה, ואדמו"ר הזקן מדגיש שבאמצעותה הנשמה חיה באמת.

Habakkuk 2:4 חבקוק ב':ד

הִנֵּה עֹפֶלָה לֹא־יִשְׁרָה נַפְשׁוֹ בּוֹ וְצַדִּיק בְּאַמוּנָתוֹ יִחְיֶה:

Behold, his soul is puffed up, it is not upright in him; But the righteous shall live by his faith

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חבקוק ב, ד.

25 כמי"ש במי"א (ע"פ וידעת היום)

שם מסביר אדמו"ר הזקן שמעלות "הלב ודבש" עדיין שייכות לבחינת אמונה, ועדיין אינן מגיעות לידיעה ולהרגשה הממשית של העתיד, כאשר "מלאה הארץ דעה". המאמר מפנה לשם בעניין האור שבעולם הזה, שנותר בגדר אמונה.

הערת קה"ת

לעיל פ' ואתחנן ד, ג. והנחת אדה"א בסה"מ תקס"ה ע' תשלב.

26 אתה עשית את השמים

"אתה עשית את השמים, שמי השמים וכל צבאם". דוגמה להתבוננות באופן

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ח, ד.

32 שאו מרום עיניכם

"שאו מרום עיניכם וראו: מי ברא אלה?" גם כאן, היראה נובעת מההתבוננות בבריאה.

Isaiah 40:26 ישעיהו מ"ו:כ"ו

שְׁאוּ-מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֶלֶּה הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר צָבָאָם לְכֹלֶם בְּשֵׁם יְקֹרָא מְרַב אוֹנִים וְאֶמִּין כֹּחַ אִישׁ לֹא נַעֲדָר:

Lift up your eyes on high, And see: who hath created these? He that bringeth out their host by number, He calleth them all by name; By the greatness of His might, and for that He is strong in power, Not one faileth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מ, כו.

33 ויראה והיא בחיי מפתחות החיצוניות . . שאין זה אלא זיו

לפי ההערה, הקטע הזה על היראה כמפתח החיצוני מובא שם.

הערת קה"ת

קטע זה מובא באוה"ת פ' קרח ע' תרסב.

34 אתה הוא ה' לבדך

"אתה הוא הוי' לבדך, אתה עשית את השמים..." אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "לבדך": אור אין סוף אינו נמצא כלל בתוך העולמות.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט"ו

אַתָּה־הוּא ה' לְבַדְךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שְׁמִי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צָבָאָם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחִיהָ אֶת־כָּלֶם וּצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמ"ט, ו.

35 ואני ה' לא שנית

"כי אני הוי' לא שנית". הבריאה לא חוללה שום שינוי בה'; הוא לבדו עכשיו כפי שהיה קודם.

Malachi 3:6 מלאכי ג'ו'

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֵׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא כִלִּיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

36 דכולא קמי' כלא

הזוהר על יראה אמיתית: לירא מה' משום שהוא גדול ומושל על הכול, שורש כל העולמות, "וכלא קמיה כלא חשיב".

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

37 ביו"ד נברא העוה"ב

רבי יהודה ברכי אילעאי: אלה הם שני העולמות שהקדוש ברוך הוא ברא, אחד בה"א ואחד ביו"ד; העולם הזה נברא בה"א והעולם הבא ביו"ד.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב:י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב.

38 כי בי-ה ה' צור עולמים

"בטחו בהוי' עדי עד, כי ביה הוי' צור עולמים". חז"ל דורשים את "יה" כאותיות יו"ד וה"א, שבהן נבראו שני העולמות.

Isaiah 26:4 ישעיהו כ"ו:ד'

בְּטַחוּ בַּה' עַד־יָעֵד כִּי בָקָה ה' צוֹר עוֹלָמִים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an everlasting Rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כו, ד.

39 הערת קה"ת מפנה לIsaiah 37:16 למילים האלה.

Isaiah 37:16 ישעיהו ל"ז:ט"ז

ה' צָבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֹשֵׁב הַכְּרֻבִּים אַתָּה־הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְךָ לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:

O L-RD of hosts, the G-d of Israel, that sittest upon the cherubim, Thou art the G-d, even Thou alone, of all the kingdoms of the earth; Thou hast made heaven and earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 4

40 ואהבת את הוי' אלהיך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". אדמו"ר הזקן מפרש את "ואהבת" כרצון שה' יתגלה לאדם.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 בזהר ע"פ ויקחו לי

"לא כתוב ויקחו לי ותרומה, אלא ויקחו לי תרומה, להראות שהכול אחד, ללא הפרדה".

Zohar II, 140b זח"ב קמ, ב

הערת קה"ת

קבו, א. ילקוט תרומה (ר' שס"ד) ויקחו תרומה אין כתיב כאן אלא ויקחו לי כלומר תורת. ובהר שם ל"מ רק הקושיא אבל הפי' אותי לי שם, ודו"ק. ועי' בסש"ב (פמ"ז) ב' הזהר. [כ]. ראה זח"ב קמ, ב. ובאוה"ת פי' ראה כרך ו ע'

47 הקל קול יעקב

דברי יצחק: "הקול קול יעקב". כאן התורה מכונה "קול".

Genesis 27:22 בראשית כ"ב

וַיֵּשׁ יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁחוּ וַיֹּאמֶר הִקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִנֵּדִים יָדָי עֵשָׂו:

And Jacob went near unto Isaac his father; and he felt him, and said: 'The voice is the voice of Jacob, but the hands are 'the hands of Esau

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כז, כב.

פסקה 5

48 קורא בתורה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ברכות רפ"ב, ובכ"מ.

49 קורא בתורה

"אם היה קורא בתורה והגיע זמן קריאת שמע..." זהו המונח הרגיל במשנה לקריאה בתורה, שאדמו"ר הזקן מפרש במשמעות של "קורא".

Mishnah Berakhot 2:1 משנה ברכות ב:א

הָיָה קוֹרֵא בַּתּוֹרָה, וְהִגִּיעַ זְמַן הַמִּקְרָא, אִם כֻּזַּן לְבוֹ, וְאִם לֹא, לֹא יִצָּא. בְּפָרָקִים שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד וּמִשִּׁיב, וּבְאֻמָּצָע שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הִירָאָה וּמִשִּׁיב, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּאֻמָּצָע שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הִירָאָה, וּמִשִּׁיב מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, בְּפָרָקִים שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, וּמִשִּׁיב שְׁלוֹם לְכָל אָדָם:

If one was reading in the Torah [the section of the Shema] and the time for its recital arrived, if he directed his heart [to fulfill the mitzvah] he has fulfilled his obligation, but if not he has not fulfilled his obligation. In the breaks [between sections] one may give greeting out of respect and return greeting; in the middle [of a section] one may give greeting out of fear and return it, the words of Rabbi Meir. Rabbi ... Judah says: in the middle one may give greeting out of

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

50 כל התורה שמותיו של הקב"ה

ההערה מפנה את הקורא ללקוטי תורה, פינחס 76b, ולמקורות המובאים שם, בעניין האמירה שכל התורה היא שמותיו של הקב"ה.

הערת קה"ת

ע"ל פינחס (עו, ב). וש"נ. [כ].

פסקה 6

51 פותח את ידיך

"פותח את ידך ומשביע לכל חי [ברצון]". אדמו"ר הזקן קורא את המילה "רצון" כמתייחסת לרצון העליון, הנמשך לכל חי.

Psalms 145:16 תהילים קמ"ה:ט"ז

פּוֹתֵחַ אֶת-יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל-חַי רָצוֹן:

Thou openest Thy hand, And satisfiest every living thing .with favour

בישכח מוסיף "(ותרומה תרגום אפרשותא הוא בחי' הזוי שהוא הארה וזהו לי תרומה והל"ל לי ותרומה אלא משום דכולא חד כו')".

42 ויקחו לי תרומה

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה". זוהר והמדרש מפרשים את "לי" כה' עצמו.

Exodus 25:2 שמות כ"ה:ב'

דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְכְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי:

Speak unto the children of Israel, that they take for Me an' offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 ויקחו לי תרומה

המקום בוהר שמציינת הערת קה"ת לפסוק זה, שבו "לי" ו"תרומה" מכונים שתי בחינות שהן אחת ומחברות זו לזו.

Zohar, Terumah 2:12-4:23 ספר זוהר, תרומה ב:י"ב-ד:כ"ג

that is to say, to other men permission has not been granted to penetrate to the higher point (Binah), but only as far as the "costly possession" (Malkuth), which is a lower grade; and from this they can ascend higher in intention but not in actual attainment, as Jacob did

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

44 ויקחו לי תרומה

ה' אומר לישראל: לקחתם את תורת, קחו אותי יחד איתם; "לא כתוב 'ויקחו תרומה', אלא 'ויקחו לי'".

Yalkut Shimoni on Torah 364:1 ילקוט שמעוני על התורה שס"ד:א

... בַּכְּבוֹדוֹת (במדבר ח, יז) "כִּי לִי כָל כְּבוֹד", בְּמִקְדָּשׁ (להלן פסוק ח) "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ", בַּתְּרוּמָה "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה", בִּירוּשָׁלַיִם "הָעִיר אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לִי", בְּמִזְבֵּחַ (שמות כ, כא) "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִי", בְּשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה "שִׁמֹן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי", בְּקִרְבָּנוֹת (במדבר כח, ב) "לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֲדוֹ".

Torat Emet (CC-BY-NC)

45 ועמ"ש בביאור ע"פ וארשתוך לי

שם אדמו"ר הזקן מפנה בחזרה למאמר זה: החצר החיצונה היא פסוקי דזמרה, שבהם מסופר על גדולת ה' בהחייאת העולמות והמלאכים, והחצר הפנימית היא קריאת שמע, עם קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול המצוות.

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר ט, ב.

46 והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך". אדמו"ר הזקן מפרש את "אנכי" כעצמותו ממש של ה', המתגלה באמצעות התורה.

Deuteronomy 6:6 דברים ו:ו'

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם עַל-לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be ;upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, טז.

52 ורחמיו על כל מעשיו

|"הוי טוב לכול, ורחמיו על כל מעשיו".

Psalms 145:9 תהילים קמ"ה:ט

טוב־ה' לְכָל יִרְחָמֵיו עַל־כָּל־מַעְשָׁיו:

The L-RD is good to all; And His tender mercies are over all His works

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, ט.

53 ארך אפים וגדל חסד

|"הוי חנון ורחום, ארך אפיים ורב חסד".

Psalms 145:8 תהילים קמ"ה:ח

חֲנוּן וְרַחוּם ה' אָרַךְ אַפָּיִם וּגְדֹל־חֶסֶד:

The L-RD is gracious, and full of compassion; Slow to anger, and of great mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, ח.

54 לכל קוראיו

|"הוי קרוב לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת". אדמו"ר הזקן מפרש את "יקראוהו" כהגעה אל ה' עצמו.

Psalms 145:18 תהילים קמ"ה:י"ח

קָרֹב הוּא לְכָל־קֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ בִּאֱמֶת:

The L-RD is nigh unto all them that call upon Him, To all that call upon Him in truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

55 כי תשמע בקול ה' אלהיך

|הפסוק שבנאמר, שבו נאמר "בקול" — בתוך הקול.

Deuteronomy 13:19 דברים י"ג:י"ט

כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ:

when thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the L-RD thy G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך

|"אם שמוע תשמעו בקול הוי אלקיכם..." כאן נאמר "לקול", אל הקול, והאדמו"ר הזקן מבחין זאת מ"בבבב".

Exodus 15:26 שמות ט"ו:כ"ו

וַיֹּאמֶר אִם־שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִישָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל־חֻקָּיו כְּלִי־הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בַּמִּצְרַיִם לֹא־אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵה:

and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the L-RD thy G-d, and wilt do that which is right in His eyes,

and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the L-RD that healeth thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, כו.

57 קול חיינו המשכה מההעלם אל הגילוי . . אבל בקול

שם נדרש "שמע קולי" ("בקולי") כמתייחס למה שבתוך הקול, לגרעינו הפנימי: פנימיות הלב, שלמעלה מחכמה ואי אפשר לבטאה במילים; ואילו הקול עצמו נובע מחיצוניות הלב. קולו הפשוט של השופר, הבא מפנימיות הלב, הוא זעקה זו.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן נד, ג.

58 אשרי אדם

|המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

משלי (ח, לד). [כ].

59 אשרי אדם שומע לי

|"אשרי אדם שומע לי, לשקוד על דלתותי יום יום".

Proverbs 8:34 משלי ח:ל"ד

אֲשֶׁר־יֵאָדָם שִׁמַּע לִי לְשָׁקֹד עַל־דַּלְתוֹתַי יוֹם יוֹם לְשָׁמֹר מְזוֹת פֶּתְחִי:

Happy is the man that hearkeneth to me, Watching daily at my gates, waiting at the posts of my doors

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 אשרי אדם שומע לי אשרי לאדם בשעה ששמועותיו לי

המדרש על פרשת כי תבוא דורש את משלי ח, לד: הקדוש ברוך הוא אומר: אשרי האדם כאשר שמיעותיו הן לי.

Devarim Rabbah 7:2 דברים רבה ז'ב'

61 ועיין בזהר בהעלותך

|ההערה מפנה לשם לדיון בזהר הזה על רבדי התורה.

הערת קה"ת

ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תלה. וראה גם לעיל פ' ויקרא ג, ב.

62 הקל קול יעקב

|"הקול קול יעקב". כאן מתבאר שתפארת נקראת "קול".

Genesis 27:22 בראשית כ"ז:כ"ב

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הִקַּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִדְדִּים יָדָיו עָשׂוּ:

And Jacob went near unto Isaac his father; and he felt him, and said: 'The voice is the voice of Jacob, but the hands are the hands of Esau

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 מ"ש"ש בזהר ונשמתא לנשמתא דא הוא ע"ק כו'

ההערה מפנה לדברים שכותב שם הרבי הר"ש"ב בשם מאורי אור על "נשמה לנשמה" שבוהר — עתיקא קדישא.

הערת קה"ת

ראה בהמשך תער"ב ח"ג ע' א'תלה מה שכתב בשם המאורי.

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 הוזהר על הרבדים שבתורה: "הנשמה שעליה דיברנו היא תפארת ישראל, שהיא התורה עצמה; ונשמת הנשמה היא עתיקא קדישא".

Zohar, Beha'alotcha 12:56-13:65 ספר הזהר, בהעלותך י"ב:נ"ו-י"ג:ס"ה

Observe that in a similar way in the supernal world there is garment, body, soul and super-soul. The heavens and their hosts are the outer garment, the Community of Israel is the body which receives the soul, to wit, the "Glory of Israel"; and the super-soul is the Ancient Holy One. All these are interlocked within each other.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 8

71 וחצר הפנימית הוא ק"ש וברכותיה והמלך יושב . . שמו"ע

על פי ההערה, הקטע מצוטט באור התורה על תצוה, ושם נוסף שמקדש מלך מפרש את "ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב" כחיבור גאולה לתפילה; דברי מקדש מלך מובאים באור התורה על מגילת אסתר.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת פי תצוה ע' איתקדש ושם מציין ש"ה במק"מ פי ויחי דרכ"ה ע"ב שזהו ענין ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב הוא ענין סמיכת גאולה לתפלה. וראה גם בתו"א צד, ג דשם מציין לכאן ומציין גם למק"מ הנ"ל. וראה הלשון מק"מ באוה"ת מג"א (הוצאה תש"נ) ע' קב ומשם ויושט המלך.

72 והמלך יושב

"והמלך יושב על כיסא מלכותו בבית המלכות, מול פתח הבית". בית המלכות, מעבר לשתי החצרות.

Esther 5:1 אסתר ה:א'

ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך והמלך יושב על-כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית:

Now it came to pass on the third day, that Esther put on her royal apparel, and stood in the inner court of the king's house, over against the king's house; and the king sat upon his royal throne in the royal house, over against the entrance of the house.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ה, א.

73 ויושט המלך את שרביט הזהב

"ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו". האהבה נמשכה מן ה"בית" אל החצר הפנימית.

Esther 5:2 אסתר ה:ב'

ויהי כראות המלך את-אסתר המלכה עומדת בחצר נשאה חן בעיניו ויושט המלך לאסתר את-שרביט הזהב אשר בידו ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט:

64 חצר חיצונה וחצר הפנימית

ההערה מפנה לשם לדיון בחצר החיצונה ובחצר הפנימית.

הערת קה"ת

ראה המשך תערי"ב שם ע' אירסו.

65 כמ"ש במגילת אסתר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ה, א.

66 ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית

"ותלבש אסתר מלכות ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית". החצר הפנימית, בניגוד לחיצונה.

Esther 5:1 אסתר ה:א'

ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך והמלך יושב על-כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית:

Now it came to pass on the third day, that Esther put on her royal apparel, and stood in the inner court of the king's house, over against the king's house; and the king sat upon his royal throne in the royal house, over against the entrance of the house.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 והמן בא לחצר בית המלך החיצונה

"והמן בא לחצר בית המלך החיצונה". החצר החיצונה, בניגוד לפנימית.

Esther 6:4 אסתר ו:ד'

ויאמר המלך מי בחצר והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את-מרדכי על-העץ אשר-הכין לו:

And the king said: 'Who is in the court?'—Now Haman was come into the outer court of the king's house, to speak unto the king to hang Mordecai on the gallows that he had prepared for him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ו, ד.

68 הללו את ה' מן השמים

"הללו את הוי" מן השמים, הללוהו במרומים". אחד מזמורי פסוקי דזמרה, המשבח את ה' באמצעות ברואיו.

Psalms 148:1 תהילים קמ"ח:א'

הללו יה הללו את-ה' מן השמים הללוהו במרומים:

Hallelujah. Praise ye the L-RD from the heavens; Praise Him in the heights

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 אתה עשית את השמים

"אתה עשית את השמים..." נאמר גם בפסוקי דזמרה, ומשבח את ה' כבורא הכול.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו'

אתה-הוא ה' לבדך אתה עשית את-השמים שמי השמים וכל-צבאם הארץ וכל-אשר עליה הימים וכל-אשר בהם ואתה מחיה את-כלם וצבא השמים לך משתחווים:

!goodness of Thy house, the holy place of Thy temple
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים סה, ה.

79 ע"פ וארשתך לי

הערת קה"ת מפנה ל Numbers 10:3 למילים האלה.

Numbers 10:3 במדבר י"ג

וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלַי כָּל־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

And when they shall blow with them, all the congregation shall gather themselves unto thee at the door of the tent of meeting.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
לעיל במדבר י, ג.

80 ע"פ ויושט המלך

שם המלך מושיט לאסתר "את כל שרביט הזהב", כדי שאור ה' יאיר בגלוי למטה והחושך יהפוך לאור. הקטע מפנה בחזרה למאמר זה בעניין "ויושט המלך", החצר הפנימית והבית, וכן למקדש מלך על ויחי.

הערת קה"ת
תו"א צד, ג

81 ע"פ השמים כסאי

המאמר שאליו מפנה הטקסט בעניין תפילת שמונה עשרה הנקראת "בית".

הערת קה"ת
תו"א פ' בראשית.

82 השמים כסאי

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי, איזה בית אשר תבנו לי?" הפסוק שבמאמר מצטט על תפילת שמונה עשרה בתור "בית".

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאי וְהָאָרֶץ הָדוּם רַגְלִי אֵיזֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵיזֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 אשר יקראוהו באמת

"קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת". הקריאה אל ה' "באמת" היא באמצעות התורה.

Psalms 145:18 תהילים קמ"ה:י"ח

קְרוֹב ה' לְכָל־קוֹרְאָיו לְכָל־אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת:

The L-RD is nigh unto all them that call upon Him, To all that call upon Him in truth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 ע"י התו' שנאמר ודברת בם

"ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכנך ובקומך". לימוד התורה ממלא את היום כולו.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

וְשִׁנְתָּם לְבָבְךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

And it was so, when the king saw Esther the queen standing in the court, that she obtained favour in his sight; and the king held out to Esther the golden sceptre that was in his hand. So Esther drew near, and touched the top of the sceptre.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
אסתר ה, ב.

74 רשפי אש האהבה

"כי עזה כמות אהבה... רשפיה רשפי אש". האהבה הנוערת שמסמל הזהב.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שִׁימֵנִי כַחֲתָם עַל־לִבִּי כַחֲתָם עַל־רוּעֵךְ כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה קֶשֶׁה כְּשֹׁאוֹל קִנְיָה רִשְׁפֵּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שְׁלֹהֲבָתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 שיהא גילוי אהבה זו גם בק"ש בקיום ואהבת

כמצוטט בהערה: עד קריאת שמע האהבה היא מה שהאדם מעורר בנפשו שלו, ואילו בקריאת שמע נמשכת מלמעלה אל הנפש התגלות של אהבה עליונה; זהו "ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב", מבית המלכות שבאצילות אל החצר הפנימית, עולם הבריאה.

הערת קה"ת

כי עד ק"ש הוא האהבה שהאדם מעורר בנפשו, אבל בק"ש נמשך גלוי אהבה עליונה מלמעלה בנפש האדם, וה"ע ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב מבית המלכות שבאצ"ל לחצר הפנימי שהוא בחי' עולם הבריאה — אוה"ת שמות כרך ה ד"ה וידבר כו' וארא סעי' ב.

76 בקיום ואהבת כו'

על פי ההערה, הקטע מצוטט שם, תוך הפניה למקדש מלך.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת מג"א לד"ה ויושט המלך לאסתר. ומציין למק"מ פ' ויחי דף רכה, ב שכתב ויושט המלך לאסתר ה"ס סמיכת גאולה לתפלה, כי גאולה מוריד הארה מלמעלה למעלה את התפלה יסוד המלי' באצילות כו', ואח"כ עולה התפלה עם הגאולה עצמה כו'. ע"ש.

77 ואהבת כו'

"ואהבת את הו' אלקיך", בפסקה הראשונה של שמע, שבה אהבה זו אמורה להתגלות.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 אשרי תבחר ותקרב

"אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, נשבעה בטוב ביתך". תחילה החצרות, ואחר כך הבית.

Psalms 65:5 תהילים ס"ה:ה'

אֲשֶׁרִי תִבְחַר וְתִקְרַב יִשְׁכֹּן חֲצָרֶיךָ נִשְׁבַּעָה בְּטוֹב בֵּיתְךָ קֹדֶשׁ הִיכָלְךָ:

Happy is the man whom Thou choosest, and bringest near, that he may dwell in Thy courts; may we be satisfied with the

three it is explicit, one is not explicit. Make yourself an ark
... of gopher wood. 6:14.. Make yourself two silver
The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De
Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and
commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015
(CC-BY)

87 ואין אמת אלא תורה

אזנה הוראה: כשישראל משליכים את דברי התורה ארצה, מלכות הרשעה
מצליחה, שכן "אין אמת אלא תורה".

Eikhah Rabbah, Petichta 2 איכה רבה, פתיחתא ב'
... בפשע, בפשעה של תורה, כל זמן שישאל משליכין דברי תורה
לארץ, המלכות היא גזירת ומצליחה, שנאמר (דניאל ח, יב): ותשלך
אמת ארצה וגו', ואין אמת אלא תורה, שנאמר (משלי כג, כג): אמת
קנה ואל תמכר, אם השלכת דברי תורה לארץ מיד הצליחה המלכות,
היא הוא דכתיב (דניאל ח, יב): ועשתה והצליחה. אמר רבי יהודה בן
פזי (הושע ח, ג): ונח ישראל טוב וגו', ואין טוב אלא תורה, שנאמר
(משלי ד, ב): כי לקח טוב נתתי לכם וגו'. אמר רבי אבא בר כהנא ...

Rabbi Abba bar Kahana began: "Who is the wise man who
will understand this..." (Jeremiah 9:11). Rabbi Shimon ben
Yohai taught: If you have seen towns uprooted from their
place in the Land of Israel, know that they did not provide
the salaries of the Bible teachers and the Mishna teachers,
as it is stated: "For what reason did the land perish.... The
L-rd said: Because they have forsaken My Torah" (Jeremiah
9:11-12). Rabbi [Yehuda HaNasi] would dispatch Rabbi Asi
and Rabbi Ami to go out and establish [educational pro-
... grams]

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

88 שפת אמת . . תכון לעד

"שפת אמת תכון לעד, ועד ארגיעה לשון שקר". התורה, שהיא ה"אמת",
מתקיימת מעבר לזמן התפילה.

Proverbs 12:19 משלי י"ב:י"ט
שפת־אמת תכון לעד ועד־ארגיעה לשון שקר:
The lip of truth shall be established for ever; But a lying
tongue is but for a moment

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
משלי יב, יט.

הזוהר על הפסוק הזה: ה' מקרב את נשמות הצדיקים, כל אחת למקומה,
ו"חציר"ם הם מקומות ומדרגות שמחוץ לבית.

Zohar, Chayei Sara 16:121-17:127 ספר הזוהר, חיי שרה ט"ז:קכ"א-
י"ז:קכ"ז

Happy are the penitent who in the space of one day, one
hour, nay, one second, can draw near to the Holy One, as
near as even the truly righteous in the space of many years.
Abraham did not reach that high grade until he was old, as
already said. So, too, David, of whom it is written, "and King
David was old, he came into days" (I Kings 1, 1). But the
penitent immediately finds entrance, and is brought close to
... the Holy One, blessed be He.' R. Jose

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and
shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when
thou walkest by the way, and when thou liest down, and
when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Berakhot 21a:2 ברכות כ"א א:ב

שאני תפלה דלית בה מלכות שמים. והרי ברכת המזון לאתרי דלית
בה מלכות שמים, ותנן על המזון מברך לאתרי ואינו מברך לפניו!
אלא: קריאת שמע וברכת המזון דאורייתא, ותפלה דרבנן.

It is different with Tefillah, because it contains no reference
to the Kingdom of Heaven. But in the Grace after meals
there is also no reference to the Kingdom of Heaven, and yet
our Mishnah declares : At his meal, he says the Grace after
but not the Grace before ! Quite so ; but the reading of the
Shema' and the Grace after meals are ordained by the
Rabbis

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ז. וראה ברכות כא, א.

85 ואין אמת אלא תורה

גם בתיקוני זוהר נאמר "אין אמת אלא תורה", על יסוד הפסוק "תורת אמת
היתה בפיה".

Tikkunei Zohar, Tikkun 21 • 50a:20-22 תקוני' תיקון כא
ורוא דמלה שופר" מהפ"ך קדמא וקף קט"ן. ההוא דאתמר ביה קטנת
מכל החסדים ומכל האמת אודקף ואקרי וקף גדול ואין אמת אלא תורה
הה"ד תורת אמת היתה בפיהו. ובההוא זמנא מתהפכא כרסיא מדינא
לרחמי. ודא היא רוא דאוקמוה מ"מ צדיקי' מהפכין מדת הדין למדת
רחמים ובההוא זמנא אתחשבי כאלו אתברי עלמי'. ויסדר נהורין כדקא
יאות הה"ד ויקרי אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ירושלמי ר"ה פ"ג, ה"ח. פתיחתא לאיכה רבה ב. ת"ז תי' כא.

86 ואין אמת אלא תורה

על "ותשלך אמת ארצה" (דניאל 8:12): "אין אמת אלא תורה", כמו
שנאמר: "אמת קנה ואל תמכור".

Jerusalem Talmud Rosh Hashanah 3:9 תלמוד ירושלמי ראש השנה
ג:ט'

... בר נש ביש הוא. כי דור תהפוכות המה. רבי לוי בשם רבי חמא בר
חנינא. והיה הנשוע אין כתוב כאן אלא כל הנשוע. אפילו נשיכת כלב.
אפילו נשיכת נחש. ולא דמא. נשיכת כלב ורעה. נשיכת נחש והביט.
רבי יודה גזריא בשם רבי אבא. נשיכת כלב שאינו ממינו. ורעה.
נשיכת נחש שהוא ממינו. והביט. ורפנו אמרי. נשיכת כלב שאינו
מחלחל. ורעה. נשיכת נחש שהוא מחלחל. והביט.

MISHNAH: Similarly, the Eternal said to Moses, yourself
make a poisonous snake and put it on a pole. 21:8., etc.
Does the snake kill or the snake make live? But in times
when Israel look upwards and make their thought sub-
servient to their Father in Heaven they were healed, other-
wise they were rotting. HALAKHAH: . rabba 31(8). Rabbi
Yasa said, in four places it is said "make for yourself." In

90 ובערת הרע

”וביערת הרע מקרבך” — ביטוי שהתורה חוזרת עליו בכמה מקומות.

Deuteronomy 13:6 דברים י"ג:ו

והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת כי דבר־סרה על־ה' אלקיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפך מבית עבדים להדיחך מִי־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֶיךָ לֵלְכֶת בָּהּ ובערת הרע מקרבך:

And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the L-RD your G-d, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the L-RD thy G-d commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יג, ו. ועוד.

91 לא יגורך רע

”כי לא אל חפץ רשע אתה, לא יגורך רע.”

Psalms 5:5 תהילים ה':ה

כי לא אֱלֹהִים־חָפֵץ־רָשָׁע אַתָּה לֹא יִגְרֶךָ רָע:

For Thou art not a G-d that hath pleasure in wickedness; Evil shall not sojourn with Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ה, ה.

92 וטהור עינים מראות ברע

”טהור עינים מראות ברע.”

Habakkuk 1:13 חבקוק א':יג

טהור עינים מראות רע והביט אל־עמל לא תוכל למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו:

Thou that art of eyes too pure to behold evil, And that canst not look on mischief, Wherefore lookest Thou, when they deal treacherously, And holdest Thy peace, when the wicked swalloweth up The man that is more righteous than he

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חבקוק א, יג. שם אי' טהור בלא ו' וגם ל' ברע, בלא ב' כתיב [כ]. וראה במנחת שי שם.

93 ולא תתורו אחרי לבבכם

מפרשת ציצית: ”ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אשר אתם זונים אחריהם.”

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

והנה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את־פְּלִמְצוֹת ה' וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּרוּ אַחֲרָיו לִבְכֶּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
במדבר טו, לט.

94 זונה שאסורה לבעלה אחרי אשר הוטמאה

אשה גרושה שנישאה לאיש אחר אינה רשאית לשוב לבעלה הראשון "אחרי אשר הוטמאה".

Deuteronomy 24:4 דברים כ"ד:ד

לא־יִיכַל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לִקְחָתָהּ לְהִיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי ה' וְלֹא תַחֲסִיֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:

her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the L-RD; and thou shalt not cause the land to sin, which the L-RD thy G-d giveth thee for an inheritance.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Sotah 26b:1-2 סוטה כ"ו ב:א-ב

מהו דתימא: "נטמאה" נטמאה שני פעמים: אחד לבעל ואחד לבועל. היכא דקא מיתסרא ביה זנות, אבל הא הואיל ואסורה וקיימא, אימא לא, קא משמע לן. חוץ מן הקטן וכו'. "איש" אמר רחמנא, ולא קטן ושאינו איש. למעוטי מאי? אילימא למעוטי שחורף, והאמר שמואל: שחורף מקנין על ידו, ופוסל בתרומה!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

דברים כד, ד. וראה סוטה כו, ב. הובא ברש"י שם.

פסוקה 10

95 כל האומר אין לי אלא תורה

רבי יוסי: מי שאומר שיש לו תורה בלבד, אין לו אפילו תורה, שהרי נאמר: "ולמדתם אותם ועשיתם אותם" — מי שאינו עוסק בעשייה, אינו עוסק בלימוד. אדמו"ר הזקן מסביר מדוע: תורה שאינה מחוברת למצוות אינה נשמרת בלב.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב:ד-ה'

ערכי שלציון — דעבדי שלוח דוץ. תוקע עצמו לדבר הלכה — דתניא, רבי יוסי אומר: כל האומר אין לו תורה — אין לו תורה. פשיטא! אלא: כל האומר אין לו אלא תורה — אין לו אלא תורה. הא נמי פשיטא! אלא דאפילו תורה אין לו. מאי טעמא? אמר רב פפא, אמר קרא: "ולמדתם ועשיתם" — כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה, כל שאינו בעשיה אינו בלמידה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב.

96 כל האומר . . בחי תרעא לדרתא

כפי שמוכח בהערה, הקטע שם מציין שבמאמר "כי תשמע" (מאמר זה) יש דוחק בביאור "כל האומר..." כבחינת "תרעא לדרתא", ושיש דרך אחרת, כמו במאמר המתחיל "וידבר... אנכי".

הערת קה"ת

ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שו: בדורש כי תשמע . . דחק להעמיד פ"י כל האומר . . בחי תרעא לדרתא . . ויש לו עוד שיטה אחרת כמ"ש בדי"ה וידבר כי אנכי.

97 תרעא לדרתא

רבי ינאי, לאחר האמירה על הגובר שיש בידו רק המפתחות הפנימיים: "אוי לו למי שאין לו חצר, ובכל זאת הוא עושה שער להצר". כאן התורה בלי לב מטוהר היא השער הזה, והיא נמוכה ממדרגת היראה.

Shabbat 31b:1 שבת ל"א ב"א

יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, בהי עייל? מכריו רבי ינאי: חבל על דלית לקה דרתא ותראע לדרתא עבדי. אמר רב יהודה: לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו, שנאמר: "והאלקים עשה שיראו מלפניו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
שבת לא, ב.

98 הולך את חכמים יחכם

"ההולך עם חכמים יחכם". המילה "את" כאן פירושה "עם", ולכן אדמו"ר הזקן קורא כך גם את המילה "את" בפסוק "לשמור את כל מצוותיו".

Proverbs 13:20 משלי י"ג:כ

הולך את החכמים יחכם ורעה כסילים רוע:

He that walketh with wise men shall be wise; But the companion of fools shall smart for it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
משלי יג, כ.

99 בל תמוט עולם ועד

"כונן ארץ על יסודותיה, בל תימוט לעולם ועד". המילים מתארות את האחיזה המתמשכת שהמצוות מעניקות לאור התורה בלב.

Psalms 104:5 תהילים ק"ד:ה

יסד ארץ על-מכוניה בלי-תמוט עולם ועד:

Who didst establish the earth upon its foundations, that it should not be moved for ever and ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 והי מעשה הצדקה שלום

"והיה מעשה הצדקה שלום, ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "מעשה": המצוות, כשהן מתקיימות בפועל, הן משמרות את האור.

Isaiah 32:17 ישעיהו ל"ב:יז

והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד-עולם:

And the work of righteousness shall be peace; And the effect of righteousness quietness and confidence for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישעיהו לב, יז.

פסוקה 11

101 נקי בשם מצוה סתם

על פי ההערה, התניא שם מציין שהצדקה נקראת בפשטות "מצווה" לאורך התלמוד הירושלמי. הפרק מסביר שעל ידי כל מצווה האדם ממשיך את אור

אין סוף אל תוך הדברים הגשמיים שבעולם הזה, כגון מטבעות הצדקה, ושלמותם של ימות המשיח תלויה בעבודה זו.

Tanya, Likkutei Amarim 37:19 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"ז:י"ט

ובזה יובן מה שהפליגו רבותינו וזכרונם לברכה במאד מאד במעלת הצדקה, ואמרו ש"שקולה כנגד כל המצוות", ובכל תלמוד ירושלמי היא נקראת בשם "מצוה" סתם, כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם "מצוה" סתם, מפני שהיא עיקר המצוות מעשיות, ועולה על כולנה, שכולן הן רק להעלות נפש החיונית לה, שהיא היא המקיימת אותן, ומתלבשת בהן ליכלל באור-אין-סוף ברוך-הוא המלוכש בהן, ואין לה מצוה שנפש החיונית מתלבשת ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
בכל תלמוד ירושלמי (תניא פל"י).

102 בנחמיה והעמדנו עלינו מצות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
י, לג.

103 "ועלינו מצוות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלקינו". נתינת כסף נקראת "מצוות", כשם שצדקה נקראת "המצווה".

Nehemiah 10:33 נחמיה י:ל"ג

והעמדנו עלינו מצוות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלקינו:

Also we made ordinances for us, to charge ourselves yearly with the third part of a shekel for the service of the house of our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 להחיות רוח שפלים

ה' שוכן עם נשכרי הלב ושפלי הרוח, "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נרכאים". הצדקה, כמו כל מצווה, מעניקה חיים.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כי כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת-דכא ושפלי-רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 בצדקה תכוני

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ישעיהו נד, יס.

106 בצדקה תכוני

"בצדקה תכוני". אדמו"ר הזקן קורא את המילה "תכוני" במשמעות של היות למכון, מקום משכן לאור אין סוף.

Isaiah 54:14 ישעיהו נ"ד:י"ד

בצדקה תכוני רחמי מעשך כ"לא תירא וממחנה כי לא-תקרב אליה:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light,
;And reproofs of instruction are the way of life
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 ועי פנים לתורה

הזהר מפרש את "וכל צבאם" כפרטי התורה, ה"פנים" שלה: "יש שבעים פנים לתורה".

Bamidbar Rabbah 13:15 במדבר רבה י"ג:ט"ו

Zohar I, 47b זח"א מז, ב

Zohar III, 216a זח"ג רטז, א

הערת קה"ת

במד"ר יג, טו. זח"א מז, ב. זח"ג רטז, א. זח"ג (כ, א ברע"מ. קס, א. קלט, א). [כ].

113 ועי פנים לתורה

על מזרק הכסף של הנשיאים, שמשקלו שבעים שקל: "כשם שהערך המספרי של יין הוא שבעים, כך יש שבעים פנים לתורה". לכן שני הפירושים לפסוק נכונים. (בהערת קה"ת מצוין 13:15, לפי חלוקת הפסוקים בדפוס; בספריא הקטע מופיע ב"13:16).

Bamidbar Rabbah 13:16 במדבר רבה י"ג:ט"ז

114 ועי פנים לתורה

ברעיא מהימנא: שבעים הלשונות שהיו ידועות לסנהדרין מקבילות ל"שבעים פנים לתורה", שבתורה מאוחדות כלשון אחת.

Zohar, Vayikra 47:334-49:342 ספר הזהר, ויקרא מ"ז:של"ד-מ"ט:שמ"ב

All this happened when the men were sinful and not worthy that the spirit of prophecy should rest upon them.' AND IF THE WHOLE CONGREGATION OF ISRAEL SHALL ERR, ETC. This has been explained to mean, "err in interpreting the law". The "congregation" ('adath) refers to those who were in Jerusalem, from whence instruction went forth to all the people, so that if those who were there erred the whole people erred. AND THE THING BE HID FROM THE EYES OF ... THE ASSEMBLY: the eyes of the assembly are the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

115 ועי פנים לתורה

חברון, "נבנתה שבע שנים", היא התורה: "אלה שבעים הפנים של התורה; יש לה שבעים היבטים, עשרה לכל צד".

Zohar, Sh'lach 9:59-10:67 ספר הזהר, שלח לך ט"ט-י"ס:ז

And they went up by the south": men go up therein half-"heartedly, like one working for nothing, since they think it brings no reward and they see that the riches of this world are lost through it, until "he comes to Hebron", that is, he comes to read and re-read it. "And there were Ahiman, Sheshai and Talmi": there they see great contrasts, unclean and clean, forbidden and permitted, punishments and rewards. "And they came to the brook of Eshcol": these are the ... words of Agadah which strengthen faith. "And

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

116 והארץ הדום רגלי

"השמים כסא והארץ הדום רגלי". זהו הפסוק ממאמר שהטקסט מצטט

In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

107 כל האומר אין לי אלא תורה

"כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו", שכן "כל שאינו עוסק בעשייה, אינו עוסק בלימוד". כאן: תורה בלי הכלי של המצוות אינה מתקיימת.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב:ד-ה'

ערכי שלציון — דעדי שלוף דוץ. תוקע עצמו לדבר הלכה — דתניא, רבי יוסי אומר: כל האומר אין לו תורה — אין לו תורה. פשיטא! אלא: כל האומר אין לו אלא תורה — אין לו אלא תורה. הא נמי פשיטא! אלא דאפילו תורה אין לו. מאי טעמא? אמר רב פפא, אמר קרא: "ולמדתם ועשייתם" — כל שישנו בעשייה ישנו בלמידה, כל שאינו בעשייה אינו בלמידה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

108 ע"פ אם בחקתי תלכו

שם מתפרש "אם בחוקותי תלכו" כתנועתו של אדם בתפילה, המגיעה לאותיות החקוקות במחשבה העליונה; אך בגלל הגשמיות של הגוף אין לכך קיום בלי כלי שישמור על כך, ולכן מוסיף הפסוק "ואת מצוותי תשמרו". רמ"ח מצוות עשה, "איברי המלך", הן כלים לאורו של ה', כשם שאיבר הוא כלי שדרכו נמשכת החיות ממקורה שבמוח.

הערת קה"ת

לעיל פ' בחקתי מה, ג.

109 אם בחקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשייתם אותם". המאמר על פסוק זה מסביר שה"שמירה" נעשית באמצעות המצוות.

Leviticus 26:3 ויקרא כ"ו:ג

אם-בחקתי תלכו ואת-מצוותי תשמרו ועשייתם אתם:

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 אחרי הוי אלקיכם תלכו

"אחרי ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצוותיו תשמרו". הפסוק מן המאמר הקודם, שבו התורה שומרת על המצוות.

Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'

אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצוותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון:

After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

111 נר מצוה

"כי נר מצוה ותורה אור". המצוה היא הנר שמחזיק את אור התורה.

Proverbs 6:23 משלי ו:כ"ג

כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר:

בהקשר לשמירה הנעשית באמצעות הכלים.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הים רגלי אייזה בית אשר תבנו לי ואייזה מקום מנוחתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 עבירה מכבה מצוה

על "נר מצווה ותורה אור": "עבירה מכבה מצווה, אבל עבירה אינה מכבה תורה". במאמר הקודם התורה מגינה על המצווה מפני כך.

Sotah 21a:9-10 סוטה כ"א:ט-י

דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה, שנאמר: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". אמר רב יוסף: מצוה, בעידן דעסיק בה — מגנא ומצלא, בעידן דלא עסיק בה — אגוני מגנא, אצולי לא מצלא. תורה, בין בעידן דעסיק בה ובין בעידן דלא עסיק בה — מגנא ומצלא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

118 תשמרו להקריב

"קרבני לחמי לאשי... תשמרו להקריב לי במועדו". זהו הפסוק ממאמר שהטקסט מצטט בהקשר ל"שמירה".

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את־קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 כי אם בזאת יתהלל המתהלל

"כי אם בזאת יתהלל המתהלל: השכל וידוע אותי, כי אני הוי' עושה חסד משפט וצדקה בארץ, כי באלה חפצתי נאום הוי'". ידיעת ה' עצמו קשורה למעשים שהם כליו.

Jeremiah 9:23 ירמיהו ט"ז:כג

כי אם־בזאת יתהלל המתהלל השפיל וידע אותי כי אני ה' עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי־באלה חפצתי נאום־ה'

But let him that glorieth glory in this, that he understandeth, and knoweth Me, That I am the L-RD who exercise mercy, justice, and righteousness, in the earth; for in these things I .delight, Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה ט, כג.

120 כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל

בסוף הפרק (נח) דורש המדרש את "כל חפצים" על מצוות ומעשים טובים ומביא את הפסוק הזה: רבי שלח לארטבן מוזה בתמורה למרגלית: "אתה

שלחת לי דבר שאני צריך לשמור עליו, ואני שלחתי לך דבר ששומר עליך".

Bereshit Rabbah 35:3 בראשית רבה ל"ה:ג

... וכל חפצין לא ישוו בה, חפצים אלו מצוות ומעשים טובים, חפצין אלו אבנים טובות ומרגליות. רבי אחא בשם רבי תנחום בר רבי חיא חפצי וחפצין לא ישוו בה אלא כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וגו' (ירמיה ט כג).

My rainbow I have set in the cloud, and it shall be as a sign of a covenant between Me and the earth" (Genesis 9:13). "My rainbow [kashti] I have set" – My likeness [kishuti]; something that is likened to Me. Is that possible? It is, rather, like the straw [kashin] of the grain. "It will be, when I bring a cloud over the earth, and the rainbow will be seen in the cloud" (Genesis 9:14). "It will be, when I bring a cloud ... over the earth" – Rabbi Yudan

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

121 השכל וידוע אותי

המדרש בתחילת פרק י' (נשא) אומר שהעולם נוסד על חכמה, כינה ודעת, ושעתה היא "מי שמכיר את בוראו", ומביא את הפסוק "השכל וידוע אותי".

Bamidbar Rabbah 10:1 במדבר רבה י"א

122 כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי

הוזהר מספר שהנביא קרא אל בעלי התורה, החכמים והעשירים בה: "יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי".

Zohar, Terumah 54:585-593 ספר הזהר, תרומה נ"ד:תקפ"ה-תקצ"ג

123 משפט וצדקה בארץ

בפרק על משפטים אומר רבי נתן שהדין ראוי לה', שכן הוא מקיים אותו ואינו נושא פנים, כמו שנאמר: "כי אני הוי' עושה חסד, משפט וצדקה בארץ".

Shemot Rabbah 30:16 שמות רבה ל"ט:ז

ר' נתן אומר: נאה לאלקים הדין, שהוא שומרו ואינו נושא פנים, שנאמר (ירמיה ט): כי אני ה' עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ שכן מצונו באברהם, שעמד בעשר נסיונות ולא נשא (לו) פנים, אלא בדבר אחד שאמר (בראשית טו): ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, אלא הוא היה מבקש מן האלקים שישמור המשפט, שנאמר (שם יח): השופט כל הארץ לא יעשה משפט. ראה שלמה המלך היאך נתפש במצודה, שנאמר (איוב ה): לוכד חכמים בערמם. וכמה רוחות ושדים כבש שלמה והורה המשפט לכל, ולבסוף נלכד בזקנתו, והתחיל מפחד מן הרוחות, שנאמר (שיר ...

Rabbi Natan says: Justice is fitting for G-d, as He upholds it and does not show favor, as it is stated: "For I am the L-rd, who performs kindness, justice and righteousness in the land" (Jeremiah 9:23), as we find regarding Abraham, who withstood ten ordeals, but He did not show him favor even for one matter, as He said: "Know, that your descendants will be strangers" (Genesis 15:13). 32a). Nevertheless, he asked G-d to uphold justice, as it is stated: "Will the Judge of the ... ?earth not implement justice

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

ראה ביאור ע"ז באוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתעז.

129 מי יעלה בהר ה'

"מי יעלה בהר הוי' ומי יקום במקום קדשו?" כאן מתברר שלא כל אדם זוכה לעולם הבא בלי שיזדכך תחילה.

Psalms 24:3 תהילים כ"ד:ג

מִי־יַעֲלֶה בְּהַר־יְיָ וּמִי־יָקוּם בְּמָקוֹם קִדְשׁוֹ:

Who shall ascend into the mountain of the L-RD? And who shall stand in His holy place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כד, ג.

130 נקי כפיים

"נקי כפיים ובר לבב". רק מי שנטהר יכול לעלות.

Psalms 24:4 תהילים כ"ד:ד

נָקִי כַפַּיִם וּבְרִיָּלֶבֶת אֲשֶׁר לֹא־נִשָּׂא לְשׁוֹאֵן נִפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה:

He that hath clean hands, and a pure heart; Who hath not taken My name in vain, and hath not sworn deceitfully

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 ונהר דינור

"נהר של אש נמשך ויצא מלפניו". כאן מדובר באחד הייסורים המזככים שלפני העולם הבא.

Daniel 7:10 דניאל ז':י

נָהַר דִּי־נִינּוּר נָגַד וְנִפְקַח מִן־קְדְמוֹהֵי אֵלָּהּ אֵלָּפִין יִשְׁמְשׁוּנָה וְרַבּוֹ רִבְכָּן קְדְמוֹהֵי יָקוּמוּן דִּינָא יִתְבּ וְסִפְרִין פְּתִיחוֹ:

A fiery stream issued And came forth from before him; thousand thousands ministered unto him, And ten thousand times ten thousand stood before him; The judgment was set, And the books were opened

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל ז, י.

132 שלש מתנות טובות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות ה, סע"א.

133 שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולם לא נתנו אלא ע"י יסורים

רבי שמעון בר יוחאי: "הקדוש ברוך הוא נתן לישראל שלוש מתנות טובות, וכולן לא ניתנו אלא על ידי יסורים: תורה, ארץ ישראל והעולם הבא".

Berakhot 5a:20-21 ברכות ה' א:כ-כ"א

תְּנִינָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר: שְׁלֹשׁ מַתָּנוֹת טוֹבוֹת נָתַן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, וְכוּלָּן לֹא נִתְּנוּ אֵלָּא עַל יְדֵי יִסּוּרִין, אֵלּוּ הֵן: תּוֹרָה וָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהָעוֹלָם הַבָּא. תּוֹרָה מִנֵּן — שְׁנַאמֵר: "אֲשֶׁר הִגְבֵּר אֲשֶׁר תִּיסָרְנוּ קָה וּמִתּוֹרָתְךָ תִּלְמָדְנוּ".

There is a teaching : R. Simeon b. Johai said : Three precious gifts did the Holy One, blessed be He, give to Israel, and all of them He gave only through the medium of suffering ; they are : Torah, the land of Israel, and the world to come. Whence is it deduced that Torah [was given through

124 עושה חסד משפט וצדקה בארץ

רבי יהודה: מי שמטה דין מסלף את "תכשיטי המלך", שהם "חסד, משפט וצדקה בארץ", ויכי באלה הפצתי".

Zohar, Mishpatim 20:511-21:519 ספר הזהר, משפטים כ':תקי"א-כ"א:תקי"ט

R. Abba also said that the words: "Execute judgement in the morning" (Jer. 21, 12) mean that judges should sit in judgement "in the morning", that is, before they have had anything to eat or drink, since he who executes judgement after eating and drinking is not a true judge, as it is written: "Ye shall not eat with the blood" (Lev. 19, 26), which means that a judge who eats before sitting in judgement is, as it were, guilty of shedding his neighbour's blood, for, indeed, ... "he gives the "blood

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

125 היינו להיות דעת אלקים

לפי ההערה, יהל אור מביא שם בשם הרד"ק, בשם חכם אחד, ש"השכל וידוע" היא המדרגה הנעלית ביותר במדרגות החכמה, בדומה ל"כתר תורה".

הערת קה"ת

ביהל אור ע' שיא מביא בשם רד"ק שכתב בשם חכם א' "דהשכל וידוע הוא היותר עליון שבמדרגות החכמה, וכענין כתר תורה" ע"ש.

126 ומאי מסיים כי אני ה' עושה חסד

כפי שמצוטט בהערה: "השכל וידוע" הוא המשכת החכמה כלפי מטה כדי לברר את העולם; כלומר, להביא את מה שאדם משיג באלוקות לידי קיום המצוות, בבחינת "בכל דרכיך דעהו". לכן הפסוק נותן את הטעם "כי אני הוי' עושה חסד...", שכן גם למעלה הכוונה העיקרית היא חסד, משפט וצדקה בארץ; והמשכת החכמה אל המעשה נעלית מן החכמה עצמה.

הערת קה"ת

ואפ"ל כי השכל וידוע זהו המשכת החכמה למטה לברר בירורי' ולמעלה הוא ענין גבולות חכמה שלמעלה תורה. וכן עד"ז למטה הוא שיכניס החכמה שמשגי באלוקות יכניסה בקיום המעשה המצות כנ"ל [שם בתקס"ח] בענין שכל טוב לכל עושיהם זהו הנק' השכל וידוע אותי, ע"ד בכל דרכיך דעהו. ולכן ע"ז בא הטעם כי אני ה' עושה כר' שכמ"כ למעלה עיקר המכוון להיות חסד ומשפט וצדקה בארץ וזהו ארץ קדמה, וכן הוא ענין המשכת החכמה לברר בירורי' ע"י מעשה זהו גבוה מעצם החכמה — סה"מ תקס"ח כרך ב ע' תשכז. ראה אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתעז ואילך.

127 היום לעשותם

"ושמרת את המצווה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מצווך היום לעשותם". בעשייה, "היום", מתגלה ה"אנכי".

Deuteronomy 7:11 דברים ז':יא

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ז, יא.

128 קנ"ה ב'

לפי ההערה, הקטע מהזהר המצוטט כאן (חלק ב, קנח ע"ב) מוסבר שם.

הערת קה"ת

139 והאופנים ברעש גדול

"...וקול האופנים לעומתם וקול רעש גדול." נוסח הברכות שלפני קריאת שמע מבוסס על פסוק זה.

Ezekiel 3:13 יחזקאל ג:י"ג

וְקוֹל כַּנְפֵי הַחַיּוֹת מְשִׁיכוֹת אֶשָּׁה אֶל־אַחֹתָהּ וְקוֹל הָאוֹפְנִים לְעִמָּתָם וְקוֹל רֵעַשׁ גָּדוֹל:

also the noise of the wings of the living creatures as they touched one another, and the noise of the wheels beside them, even the noise of a great rushing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נוסח ברכות ק"ש. ע"פ יחזקאל ג, יג.

140 יהללו את שם ה'

"יהללו את שם הוי', כי הוא ציווה ונבראו." צבאות השמים מהללים את שמו, את דרגת הזיו.

Psalms 148:5 תהילים קמ"ח:ה

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי הוּא צִוָּה וַנִּבְרָא:

Let them praise the name of the L-RD; For He commanded, and they were created

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, ה.

141 מלא כל הארץ

"קדוש, קדוש, קדוש הוי' צבאות, מלוא כל הארץ כבודו." אדמו"ר הזקן מדגיש שהכוונה היא לארץ הגשמית.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו:ג

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 14

142 כי תשמע בקול ה' אלהיך

הפסוק שבמאמר, שהביטוי האחרון בו, "לעשות את הישר בעיני הוי' אלקיך", מתבאר כעת.

Deuteronomy 13:19 דברים י"ג:י"ט

כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִיָּשֵׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ:

when thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the L-RD thy G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

143 וביאור ענין זה

ההערה מציינת דיון מקביל לביאור הבא, העוסק ביחודא עילאה וביחודא תתאה.

הערת קה"ת

ראה אורח"ת פי' כי תשא עי' ב'לו.

the medium of suffering]? As it is said : "Happy is the man whom Thou chastenest, O L-rd, and teachest him out of Thy law " (Ps. xciv. 12)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסוקה 13

134 יפה שעה אחת

ההערה מפנה את הקורא בחזרה לפסוקה 2 של המאמר, שבה אותה משנה הראתה שיש להמשיך את זיו המצוות לעבודת האדם בעולם הזה, ועל אחת כמה וכמה, שכן העולם הזה הוא הפרודור לעולם הבא.

הערת קה"ת

לעיל כב, ד. וש"נ.

135 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב

"שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא." כאן מתחדדת השאלה: מדוע העולם הבא כרוך בייסורים כה רבים?

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד':י"ז

הוא הִנֵּה אוֹמֵר, יָפֶה שְׁעָה אַחַת בְּתִשּׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבֶּא. וְיָפֶה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֵת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבֶּא, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torot Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

136 גם חושך לא יחשיך

"גם חושך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר." לפני עצמותו של ה' כל הדרגות שוות.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָ וְלַיְלָה כִּיּוֹם יֵאִיר בְּחֹשֶׁכְךָ כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, יב.

137 קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת

"הוי' קרוב לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת." הוא קרוב לכולם במידה שווה, בלי קשר לדרגתם.

Psalms 145:18 תהילים קמ"ה:י"ח

קְרֹב ה' לְכָל־קֹּרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ בֶאֱמֶת:

The L-RD is nigh unto all them that call upon Him, To all that call upon Him in truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 השוה ומשוה קטן וגדול

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט וכל מאמינים.

144 דכולא קמי כלא

הזוהר על יראה אמיתית: לירא את ה' מפני שהוא גדול ומושל בכול, שורש כל העולמות, "והכול לפניו נחשב כאין". זוהי האחדות העליונה.

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

145 א-ל דעות ה'

מתפילתה של חנה: "כי הוי' הוא אלקי דעות". את לשון הרבים "דעות" מפרשים כשתי האחדויות.

I Samuel 2:3 שמואל א ב:ג

אֶל־תִּרְבוּ תִדְבְּרוּ גְבוּהָ גְבוּהָ יֵצֵא עֵתָק מִפִּיכֶם כִּי אֶל דְּעוֹת הַבַּיִת הַזֶּה תִּבְּנוּ וְלֹא תִתְנַבְּזוּ עַל־לִבְיֹת:

Multiply not exceeding proud talk; Let not arrogance come out of your mouth; For the L-RD is a G-d of knowledge, And by Him actions are weighed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א ב, ג.

16 פסקה

146 משמים הביט ה'

"מן השמים הביט הוי'; הוא ראה את כל בני האדם."

Psalms 33:13 תהילים ל"ג:יג

מִשָּׁמַיִם הִבִּיט ה' רָאָה אֶת־כָּל־בְּנֵי הָאָדָם:

The L-RD looketh from heaven; He beholdeth all the sons of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, יג.

147 השקיפה ממעון קדשך

"השקה ממעון קדשך, מן השמים, וברך את עמך ישראל."

Deuteronomy 26:15 דברים כ"ו:ט"ו

הַשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קֹדֶשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבֵרַךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאִשָּׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כו, טו.

148 ה' משמים השקיף

"הוי' הביט מן השמים על בני האדם."

Psalms 14:2 תהילים י"ד:ב

ה' מִשָּׁמַיִם הִשְׁקִיף עַל־בְּנֵי־אָדָם לִרְאוֹת הֲיֵשׁ מִשְׁכִּיל דֹרֵשׁ אֶת־אֱלֹקִים:

The L-RD looked forth from heaven upon the children of men, to see if there were any man of understanding, that did seek after G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יד, ב.

149 פ"י שנתלבש במדה זו להשגיח משמים

ההערה מביאה זאת כעיון נוסף בהתלבשות ה' במידה כדי להשגיח על העולם מן השמים.

הערת קה"ת

אוה"ת פ' וירא (קג, א ואילך). וראה שומר אמונים (להר"י אירגס) בסופו.

כן נסמן בלקו"ש ח"ל ע' 150 הערה 26.

17 פסקה

150 עין ה' אל יריאיו

"הנה עין הוי' אל יראיו, למיחלים לחסדו". עין אחת.

Psalms 33:18 תהילים ל"ג:י"ח

הִנֵּה עֵין ה' אֶל־יִרְאָיו לְמִיַּחֲלִים לְחֶסֶדוֹ:

Behold, the eye of the L-RD is toward them that fear Him, Toward them that wait for His mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, יח. [כ].

151 עין ה' אל יראיו

באדרא רבא, הזוהר מציב את "עין הוי' אל יראיו" לצד "עיני הוי' משוטטות בכל הארץ", ומייחס אותם לז"א ולעתיק ימין. יהל אור, המצוטט בהערת קה"ת, מעיר שהמדרש כאן אינו תואם לכך.

Zohar, Idra Rabba 7:37-8:50 ספר הזוהר, האדרא רבא ז':ל"ז-ח':נ'

152 עמוד אחד וצדיק שמו

רבי אלעזר בן שמוע: הארץ עומדת "על עמוד אחד, וצדיק שמו", כפי שנאמר: "וצדיק יסוד עולם".

Chagigah 12b:3 חגיגה י"ב ב:ג

וְחֻמְמִים אוֹמְרִים: עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר עַמּוּדִים עוֹמְדִת, שְׁנָאָמַר: "יֵצֵב גְּבוּלוֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: שְׁבַעַה עַמּוּדִים, שְׁנָאָמַר: "חֲצֵבָה עַמּוּדִיהָ שְׁבַעַה". רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ אוֹמֵר: עַל עַמּוּד אֶחָד, וְצַדִּיק שְׁמוֹ, שְׁנָאָמַר: "וְצַדִּיק יְסוּד עוֹלָם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

153 כי כל בשמים ובארץ

"לך הוי' הגדולה והגבורה... כי כל בשמים ובארץ". התרגום שלו, המצוטט כאן, אומר: "האווחו בשמים ובארץ".

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:י"א

לָךְ ה' הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּחַ וְהַהוֹד כִּי־כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ ה' הַמְּמָלְכָה וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל לְרָאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יא.

154 ותרגום אונקלוס

ההערה מציינת שהייחוס של תרגום זה לאונקלוס הוא טעות דפוס, ומפנה

ללקוטי תורה, עקב, ולמקורות המצוינים שם.
הערת קה"ת
וע"ל עקב (טו, רע"ב). וש"נ כי טה"ד. [כ]. וראה במ"מ לשם.

155 מאמר המדרש סוף שה"ש רבה

לפי ההערה, גם שם מצוטט מדרש זה, בציון שהוא עומד בניגוד לזוהר בפרשת נשא, 129b.
הערת קה"ת
מובא גם ביהל אור ע"י קכב ומציין שם שזה נגד זוהר פ' נשא קכט, ב. ע"ש.
וראה לקר"ש ח"ל ע"י 150 הערה 28.

156 עיני ה' אל צדיקים

"עיני הוי אל צדיקים, ואזניו אל שוועתם". שתי עיניים.
Psalms 34:16 תהילים ל"ד:ט"ז
עיני ה' אֶל־צַדִּיקִים וְאָזְנוֹ אֶל־שֹׁעֶתָם:
The eyes of the L-RD are toward the righteous, And His ears are open unto their cry
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים ל"ד, טז. [כ].

157 ישר יחזו פנימו

"כי הוי צדיק, אוהב צדקות; ישר יחזו פנימו". את המילה "ישר" מפרשים במשמעות "מישור".
Psalms 11:7 תהילים י"א:ז
כִּי־צַדִּיק ה' צִדְקוֹת אֲהַב יֵשֶׁר יַחְזוּ פָנָיו:
For the L-RD is righteous, He loveth righteousness; the upright shall behold His face
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים י"א, ז.

158 דכולא קמיה כלא חשיב

"הכול נחשב לפניו כאין": הביטול של יחודא עילאה, המתגלה לצדיקים גם מלמטה.
Zohar, Introduction 20:188-22:199 ספר זוהר, הקדמה כ"ב:קפ"ח-כ"ב:קצ"ט
The genuine type is that which makes a man fear his Master because He is the mighty ruler, the rock and foundation of all worlds, before whom all existing things are as nought, as it has been said: "and all the inhabitants of the earth are as nought" (Dan. 4, 32), and place his goal in that spot which is called yir'ah (fear)
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

159 כי עין בעין יראו

"כי עין בעין יראו, בשוב הוי ציון". העין מלמעלה נפגשת עם העין מלמטה.
Isaiah 52:8 ישעיהו נ"ב:ח'
קול צִפִּיק נִשְׁאֹר קוֹל יִחְדּוּ יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יֵרְאוּ בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן:
Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ישע"י נב, ח.

160 בזה"ק למהוי אחד באחד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ח"ב קלה, א.

161 למהוי אחד באחד

הקטע בזה"ק על שבת: כשם שהם מתאחדים למעלה באחד, כך היא מתאחדת למטה; "הקדוש ברוך הוא, שהוא אחד למעלה, אינו יושב על כיסא הכבוד" עד שהיא נעשית אחת כמותו, "להיות אחד בתוך אחד".
Zohar, Terumah 13:153-14:164 ספר זוהר, תרומה י"ג:קנ"ג-י"ד:קס"ד
The Holy One, blessed be He, who is One above, does not take His seat upon the Throne of Glory, until She has entered within the mystery of the One in accordance with His very essence of Oneness, to be the One in One. This, as we have said, is the significance of the words: "The L-rd is One, and His Name is One"
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

162 קוב"ה אחד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
זהר שם.

163 כמו צבי שישן בעין אחת פקוחה ובעין אחת עצומה: כשישראל עושים את רצונו של הקדוש ברוך הוא, הוא מביט בהם בשתי עיניים, וכשאין הם עושים כן — בעין אחת.

Shir HaShirim Rabbah 8:13:1 שיר השירים רבה ח"י:י"ג:א'
בְּרַח דוּדִי וּדְמָה לָךְ לְצִבִּי, לְצִבְאָה שֶׁל מַעְלָה, הַדּוּמִים לְכַבֹּדְךָ קוֹל אֶחָד, בְּנִעְיָמָה אַחַת. עַל הָרִי בְּשָׁמִים, בְּשָׁמִים שְׁמִים הֶעָלִינוּ. דָּבָר אַחֵר, בְּרַח דוּדִי מִן גְּלוּת שְׁאֵנוּ בָּהּ וּמִתְלַכְלָכִין בְּעוֹנוֹת. וּדְמָה לָךְ לְצִבִּי, טְהוּרִינוּ כְּצִבִּי. אוֹ לְעֹפֶר הָאֵילִים, שֶׁתִּקְבֹּל אֶת תְּפִלָּתֵינוּ כְּקָרְבַּן גְּדִיִּים וְאֵילִים. עַל הָרִי בְּשָׁמִים, אֵיתָא לָךְ לְרִיחָא טָבָא בְּזִכּוֹת אַבּוּתֵינוּ שְׂרִיחָן עוֹלָה לְפָנֶיךָ כְּבִשְׁמִים, זֶה גֹן עֵדֶן שֶׁכָּלָה בְּשָׁמִים, לָכֵן נֶאֱמַר: עַל הָרִי בְּשָׁמִים. דָּבָר אַחֵר, הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגִנִּים ...

Flee, my beloved, and be like a gazelle or a young deer on "the mountains of spices" (Song of Songs 8:14). "Flee, my beloved, and be like a gazelle [tzevi]" - [flee] to the hosts [tzava] On High, who praise Your glory with one voice, in one melody; "on the mountains of spices" - in the upper heavens of heavens. Another matter: "Flee, my beloved" - from the Diaspora, in which we are located and are sullied with iniquities. "And be like a gazelle" - render us pure like ... a
Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

18 פסקה

164 דכולא קמיה כלא

"הכול נחשב לפניו כאין": האמת שמודים בה בתפילת "מודים".
Zohar, Introduction 20:188-22:199 ספר זוהר, הקדמה כ"ב:קפ"ח-כ"ב:קצ"ט
The genuine type is that which makes a man fear his Master because He is the mighty ruler, the rock and foundation of all worlds, before whom all existing things are as nought, as

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

כי תשמע בקול ה' אלקיך לשמור את כל...

it has been said: "and all the inhabitants of the earth are as nought" (Dan. 4, 32), and place his goal in that spot which is called yir'ah (fear).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

165 ומאן דלא כרע במודים

"עמוד השדרה של אדם, לאחר שבע שנים, נעשה נחש", כלומר, אם לא השתחוה בתפילת "מודים".

Zohar II, 100a זח"ב ק, א

Zohar III, 164a זח"ג קסד, א

Bava Kamma 16a:22 בבא קמא ט"ז א:כ"ב

דַּתְנִיָּא: צְבוּעַ זָכַר לְאַחַר שִׁבְעַ שָׁנִים נַעֲשֶׂה עֲטֵלָה, עֲטֵלָה לְאַחַר שִׁבְעַ שָׁנִים נַעֲשֶׂה עֲרֶפֶד, עֲרֶפֶד לְאַחַר שִׁבְעַ שָׁנִים נַעֲשֶׂה קִימוֹשׁ, קִימוֹשׁ לְאַחַר שִׁבְעַ שָׁנִים נַעֲשֶׂה חוֹחַ, חוֹחַ לְאַחַר שִׁבְעַ שָׁנִים נַעֲשֶׂה שֵׁד. שֵׁדוֹ שֶׁל אָדָם – לְאַחַר שִׁבְעַ שָׁנִים נַעֲשֶׂה נָחֵשׁ. וְהֵנִי מִלְּי דְלֹא כָרַע בְּ"מִוְדִים".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

זח"ב ק, א. זח"ג קסד, א. וראה ב"ק טז, א. פרי"ח באו"ח סק"יג.

166 כי תשמע בקול ה' אלהיך

הפסוק שבמאמר: להקשיב "לקול", לפנימיותו, באמצעות התורה.

Deuteronomy 13:19 דברים י"ג:י"ט

כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ:

when thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the L-RD thy G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 ישר יחזו פנימו

"ישרי לב יחזו פניו". את "הישר" שבפסוק במאמר קוראים באותו אופן: שווה, באותו מישור.

Psalms 11:7 תהילים י"א:ז

כִּי־צַדִּיק ה' צִדְקוֹת אֱהָב יֵשֶׁר יַחְזוּ פָנָיו:

For the L-RD is righteous, He loveth righteousness; the upright shall behold His face

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

168 למהוי אחד באחד

"להיות אחד בתוך אחד": היחוד העליון השורה בתוך היחוד התחתון.

Zohar, Terumah 13:153-14:164 ספר הזהר, תרומה י"ג:קנ"ג-י"ד:קס"ד The Holy One, blessed be He, who is One above, does not take His seat upon the Throne of Glory, until She has entered within the mystery of the One in accordance with His very essence of Oneness, to be the One in One. This, as we have said, is the significance of the words: "The L-rd is One, and His Name is One".

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

169 ועין בעין יראו

"כי עין בעין יראו". שתי העיניים שנעשו שוות.

Isaiah 52:8 ישעיהו נ"ב:ח

קוֹל צִפְיָךְ נִשְׁאָו קוֹל יִחַדוּ יִרְגְּנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יֵרָאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן:

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet (CC-BY-NC); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Daat Shemot Rabbah (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likkutei-torah/reeh/4/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק